

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

National Thai LUE Vetiver Handicraft Product : A Case Study of Cultural Identity of Phayao Province ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝก กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ กรณีศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของจังหวัดพะเยา

รจนา จันทราสา¹, พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ², วิรุณ ตั้งเจริญ³, ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์⁴

Abstract

This research aims to study the cultural identity of ethnic handicrafts products appeared in Tai Lue Vetiver Phayao Province.

Descriptive Analysis studied the cultural identity of ethnic groups. Tai Lue appeared in Vetiver handicraft products. Researchers collected the documents and field stadium from three study areas include Thung kluai, Pasak Chiangrang, Phusang, Phayao, to gather knowledge of how it works. 1) Using in-depth interviews and focus group discussions with the manufacturer of Vetiver from the community's three groups. 2) Observations using the observation participatory and non-participatory. 3) Data analysis cultural identities in products using the concept.

Folklore related theories. The results showed that Tai Lue cultural identity of ethnic groups in the province Vetiver handicraft products are as follows : 1.The historical development and ethnic characteristics of the Tai Lue. 2. The way of life of Tai Lue Culture, food, dress, skirts and folk architecture. 3. Beliefs, rituals and traditions of the Tai Lue. and 4. Wisdom of Tai Lue products.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกจังหวัดพะเยา

วิธีการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ทำการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝก ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลภาคเอกสารและภาคสนามจากพื้นที่ศึกษา 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลทุ่งกล้วย ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง อำเภอกู่ซาง จังหวัดพะเยา เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ด้วยวิธีการดังนี้ 1) การสัมภาษณ์โดยใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกและสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ใบหญ้าแฝกจากชุมชน ทั้ง 3 กลุ่ม 2) การสังเกตการณ์โดยใช้ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 3) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมในผลิตภัณฑ์โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีด้านคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้อง

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิสิตปริญญาเอกสาขาวิชาศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

²รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประธานคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท

³ศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท

ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหม้อแฝกจังหวัดพะเยามีดังนี้ คือ 1.พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ 2.วิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรม 3. ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีของชาวไทลื้อ 4.ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

คำสำคัญ:อัตลักษณ์วัฒนธรรม,กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ,ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหม้อแฝก

บทนำ

จังหวัดพะเยาเมื่อครั้งในอดีตกาลเป็นพื้นที่อพยพของผู้คนจำนวนมากลี้ภัยมาจากจังหวัดน่านผู้มีเชื้อสายของชาวไทลื้อ เมื่อก้าวถึงกลุ่มผู้ผลิตหม้อแฝกจังหวัดพะเยานั้นมีชาติพันธุ์ไทลื้อ ที่แฝงไปด้วยภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เช่น ภูมิปัญญาการทอผ้า ภูมิปัญญาการจักสานเครื่องใช้สอย ภูมิปัญญาการเย็บปักถักร้อยและมีวิถีเกษตร เช่น การทำไร่ การทำนา การปลูกฝ้าย การปลูกพืชผัก ด้านความเชื่อของกลุ่มยังมีการนับถือผีบรรพบุรุษ ผีเจ้าที่ รวมถึงการทำบายศรีสู่ขวัญแขกผู้มาเยือน หรือเด็กทารกแรกเกิดวัฒนธรรมการบริโภคชาวไทลื้อ นิยมรับประทานข้าวเหนียว เหมือนชาวไทยล้านนาชอบอาหารรสเผ็ด เปรี้ยว ชอบรับประทานผักดิบ ผักสดจิ้มน้ำพริก น้ำพริกน้ำปู น้ำพริกหน่อไม้ น้ำพริกมะเขือเทศ น้ำพริกปลาและน้ำพริกกุ้ง นอกจากนี้ยังมีอาหารชนิดหมักดอง เช่น ปลาสาม (เนื้อส้ม) ลาบ (ไทลื้อเรียกว่า ส้า) ท่อนึ่งเป็นต้น ส่วนมากนิยมนำเอาผักหอมมาปรุงเป็นอาหาร ด้านของหวาน มีขนมเกลือก ขนมลิ้นหมา เป็นขนมทอใบตองแล้วนำมานึ่งวิธีถนอมอาหารการนำใบชามานึ่งแล้วหมักจนมีรสเปรี้ยว เรียกว่า “เหมียง” รับประทานเป็นอาหารว่างอาหารที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นอาหารที่ชาวไทลื้อรู้จักและนิยมบริโภค ด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมส่วนใหญ่ได้รับ

อิทธิพลจากไทลื้อ ชาวไทลื้อนิยมปลูกบ้านแบบมีใต้ถุนสูงเพื่อประโยชน์ใช้สอย เช่น เลี้ยงวัว ควาย และใช้พื้นที่ป็นฝ้ายและการทอผ้า ด้านสถาปัตยกรรมวัดได้แก่ วัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2524 เป็นวัดที่ได้รับอิทธิพลจากไทลื้อ วัดท่าฟ้าใต้ วิหารวัดมีโครงสร้างหลังคาสูง ผนังวิหารก่ออิฐถือปูน มีช่องหน้าต่างรอบอาคารแฝกคอสองสูง ตกแต่งคอสองและเชิงชายด้วยไม้ฉลุสีสนสวยงามด้วยสีฟ้าและสีเหลืองคล้ายกับวัฒนธรรมจีนที่นิยมติดกระจกตามอาคารบ้านเรือนเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดี หน้าบันเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษาเกิดจากการตัดไม้แล้วประดับแก้วจีน ส่วนประดับหลังคา คือช่อฟ้าและปราสาทเพื่องทำจากไม้ทั้งหมด

การเกิดและการดำรงอยู่ของทั้ง 3 กลุ่มหม้อแฝกจังหวัดพะเยาได้มีการรวมกลุ่มเมื่อปี พ.ศ.2520 ยามว่างหลังจากเสร็จสิ้นภารกิจจากการเกษตรฝ่ายชายจะรวมกลุ่มกันเพื่อทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่สานเป็นของใช้ในครัวเรือน ได้แก่ กระบุง ตะกร้า พัดข้าว ไช และอื่น ๆ ส่วนฝ่ายหญิงรวมกลุ่มกันทอผ้าไว้ใช้เองและตัดเย็บเป็นผ้านุ่ง กางเกง เสื้อ ผ้าปูที่นอนและผ้าห่มต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2536-2542 หม้อแฝกได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตของกลุ่มโดยฝ่ายหญิงที่ทำการทอผ้าก็หันมาทำเครื่องจักสานจากใบหญ้าแฝกเพราะกรมพัฒนาที่ดินได้เข้ามาณรงค์การปลูกหญ้าแฝกและได้ผลผลิตเป็นใบหญ้าแฝกจำนวนมาก เมื่อถึงฤดูการตัดใบหญ้าแฝกก็ได้นำใบหญ้าแฝกมาจัดทำเป็นเครื่องจักสานโดยได้รับการอบรมจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและได้ทำเครื่องจักสานไว้ใช้เองในชุมชนและจำหน่ายในพื้นที่ของตนต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2543 - 2549 กรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้เข้ามาสนับสนุนในการอบรมพัฒนาทักษะกระบวนการทำเครื่องจักสานรูปแบบต่าง ๆ และได้นำผลงานส่งเข้ารับการคัดสรรสินค้า หนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เมื่อปี พ.ศ.2547 และได้รับการคัดสรร ประเภท 4 ดาว ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน

อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์. (2544 : 21) ได้กล่าวว่าการรวมตัวกันของทั้ง 3 กลุ่มหญ้าแฝกนั้นเกิดจากวัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในสังคมทั้งยังเป็นเครื่องวัดและกำหนดความเจริญความเสื่อมของสังคมวัฒนธรรมจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศหากสังคมใดมีวัฒนธรรมที่เหมาะสมมีความดีงามสังคมนั้นย่อมเจริญก้าวหน้าฉะนั้นการทำความเข้าใจในกระบวนการวัฒนธรรมจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดกรอบหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคมวัฒนธรรมมีคุณประโยชน์หลายประการคือช่วยให้มนุษย์สะดวกสบายขึ้นช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่างๆของมนุษย์ช่วยเหนี่ยวรั้งสมาชิกในสังคมให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเป็นเครื่องแสดงเอกลักษณ์ของชาติเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุขช่วยให้ประเทศมีความเจริญรุ่งเรือง การศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมนั้นสอดคล้องกับแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550-2559 (กระทรวงวัฒนธรรม.2552:113) ได้กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ว่าการอนุรักษ์สืบทอดและส่งเสริมการดำเนินงานด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมบนพื้นฐานความหลากหลายทางวัฒนธรรม ร่วมอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมพื้นฟูและสืบสานศาสนา ศิลปวัฒนธรรมไทยและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การพัฒนาวัฒนธรรม ร่วมสมัยรวมถึงการฟื้นฟูสืบทอดภูมิปัญญาไทย และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 2555-2559 (2555: 39-137) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศสังคมไทยดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภายใต้ความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ยุทธศาสตร์การจัด การทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การปรับกระบวนการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศเพื่อเตรียมพร้อมไปสู่การเป็นเศรษฐกิจและสังคม

คาร์บอนต่ำและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมรวมทั้งให้ครอบคลุมถึงการจัดซื้อสินค้าทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้เกิดการขยายตัวของการผลิตให้มากขึ้นให้สิทธิพิเศษด้านภาษีกับผู้ประกอบการหรือสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้าอื่นๆได้กระบวนการทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคมรวมทั้งบรรทัดฐานที่ดีงามในสังคมเพื่อเป็นกลไกในการควบคุมการประพฤติและปฏิบัติในสังคมโดยมีการรื้อฟื้นคุณค่าดั้งเดิมการสร้างคุณค่าใหม่รวมทั้งนำศาสนาและศิลปะเข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิตของผู้คนเป็นแนวทางที่สำคัญที่สุดในการฟื้นฟูสังคมไทย ด้านศาสนาที่มีมิติของการพัฒนาความเป็นมนุษย์ปลูกฝังให้มนุษย์ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเมตตาความเอื้ออาทรและมีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหาต้องใช้หลักคิดของการสร้างสังคมสันติสุขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้วิธีการที่ก้าวออกมาจากการพัฒนากระแสหลักสู่สังคม ธรรมาภิวัตน์โดยสามารถอยู่ร่วมกับสังคมโลกาภิวัตน์ได้ที่สำคัญต้องเน้นวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมมีบทบาทในการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมด้วยตนเอง (แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550-2559. 2552: 54) ทั้งนี้เพื่อเป็นการสืบทอดและรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนไทยไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้เข้าใจและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของตน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกเพื่อเข้าใจถึงการสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝกไว้เป็นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากใบหญ้าแฝกและยังมุ่งฟื้นฟูกระบวนการด้านการผลิตของกลุ่มผลิตภัณฑ์หญ้าแฝกที่กำลังจะเลือนหาย ให้มีการสืบทอดและการดำรงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหมู่บ้านแฝกจังหวัดพะเยา

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มพันธุ์ชาติไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหมู่บ้านแฝกจังหวัดพะเยา โดยผู้วิจัยได้ลำดับขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) มุ่งศึกษาวิจัยในชุมชนหมู่บ้านชาวไทลื้อ 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลทุ่งกล้วย ตำบลป่าสัก ตำบลเชียงแวง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัยมีความเต็มใจและยินดีให้ข้อมูลกับนักวิจัยเป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เลือกจากกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากไบหมู่บ้านแฝกที่ยังคงดำเนินกิจการอยู่และผลิตผลิตภัณฑ์จำหน่ายไม่น้อยกว่า 10 ปี

ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหมู่บ้านแฝกมีประเด็นที่ศึกษา คือ 1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ 2. วิถีชีวิตของชาวไทลื้อ วัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรม 3. ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อ 4. ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

2. การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ศึกษา อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มพันธุ์ชาติไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหมู่บ้านแฝกของชาวไทลื้อมีประเด็นที่

ศึกษา คือ 1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ 2. วิถีชีวิตของชาวไทลื้อ วัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรม 3. ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อ 4. ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ ประกอบด้วย 1) การศึกษาบริบทของชุมชน 2) การสัมภาษณ์ (Interview Method) โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่มย่อย (Group Interview) ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ไบหมู่บ้านแฝกจากชุมชน ทั้ง 3 กลุ่ม 3) การสังเกตการณ์ (Observation Method) ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 4) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมในผลิตภัณฑ์ โดยใช้แนวคิด ทฤษฎีด้านคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกที่จังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ทำการวิจัยภาคสนาม โดยเลือกเฉพาะกลุ่มชุมชนผู้ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากไบหมู่บ้านแฝกในจังหวัดพะเยาที่มีการสืบทอดกิจการต่อเนื่องกันมาเป็นเวลามากกว่า 10 ปี จำนวน 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มบ้านก้อชาวหมู่ 11 ตำบลทุ่งกล้วยกิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา 2) กลุ่มบ้านแกใหม่ หมู่ 6 ถนนสบบง-บ้านฮวก ตำบลป่าสัก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา 3) กลุ่มบ้านดอนไชย หมู่ 10 ตำบลเชียงแวง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

การเลือกผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาวิจัยและลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะเลือกกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับงานผลิตภัณฑ์หมู่บ้านแฝกโดยตรง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจากไบหมู่บ้านแฝกจังหวัดพะเยาจำนวน 3 กลุ่ม ผู้วิจัยได้จำแนกไว้ 3 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มผู้ผลิตสตรีสหกรณ์นิคมบ้านก้อชาวประธานกลุ่ม นางลำดวน ธนะระ 254 หมู่ 11 บ้านก้อชาว ตำบลทุ่งกล้วยกิ่งอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีสมาชิก 16 คน

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

2) กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ตกกรรมจากใบหญ้า แฝกบ้านแกใหม่ ประธานกลุ่ม นางเข็มทอง คำจูน 143 หมู่ที่ 6 บ้านแกใหม่ ถนนสบง-บ้านฮวก ตำบลปาสัก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีสมาชิก 9 คน

3) กลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ตกกรรมจากใบหญ้า แฝกบ้านดอนไชย ประธานกลุ่ม คือ นางพัต บุญแรง เลขที่ 131 หมู่ที่ 10 บ้านดอนไชยตำบลเชียงแหว อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีสมาชิกจำนวน 11 คน

4. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยเลือกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มพันธุ์ชาติไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์ที่ตกกรรมจังหวัดพะเยา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับประชากรผู้ให้ข้อมูลถึงข้อมูลที่มีอยู่จริงเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มพันธุ์ชาติไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์ที่ตกกรรมหญ้าแฝกของชาวไทลื้อที่พบในชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับประชากรผู้ให้ข้อมูลถึงข้อมูลที่มีอยู่จริงเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรม ในมิติพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อและภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามปลายปิด และปลายเปิด ที่สร้างขึ้นตามแนวคิดที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดทฤษฎี สอบถามความคิดเห็นของประชากรในด้านต่างๆ เพื่อรวบรวมนำมาแจกแจงหมวดหมู่ สู่การวิเคราะห์สังเคราะห์ผลการศึกษา

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยเข้าสำรวจลงพื้นที่ที่เป็นแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยผ่านเจ้าหน้าที่ และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์สนทนากลุ่ม โดยมีการบันทึกเสียงและถ่ายภาพระหว่างการสัมภาษณ์ และพูดคุยแบบตัวต่อตัวและการสนทนากลุ่มเล็ก 3-5 คน

ขั้นที่ 5 ผู้วิจัยเฝ้าการสังเกตแบบไม่เป็นทางการโดยการสังเกตลักษณะเฉพาะของกลุ่มเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อและภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลเบื้องต้นโดยใช้วิธี (ก) ตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (ข) ตรวจสอบด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งใช้วิธีมากกว่า 1 วิธี คือ การสนทนารายบุคคล รายกลุ่ม ประกอบการเข้าไปสังเกตการณ์และแฝงตัวเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของกลุ่ม และถามซ้ำข้อมูลเป็นต้น (ค) ตรวจสอบข้อมูลกับเจ้าของข้อมูลโดยสำรวจการตีความผลสรุปต่าง ๆ ว่าตรงกัน และสะท้อนความเป็นตัวตนของกลุ่มทั้ง 3 กลุ่มหรือไม่ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์จัดจำแนกเป็นรายประเด็นที่กำหนดไว้ในกรอบแนวคิดการวิจัยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เชื่อมโยงข้อมูลตามข้อเท็จจริง (Reality) ที่ในพื้นที่เกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมผ่านพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อและภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกจังหวัดพะเยาพบว่าทั้ง 3 กลุ่มหญ้าแฝกจังหวัดพะเยามีวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็น ภูมิปัญญา วิถีชีวิต ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ จึงทำให้การถ่ายทอด ภูมิปัญญาผ่านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกนั้นมีรูปลักษณะที่โดยเด่นและมีวิธีการที่สร้างสรรค์ในการผลิตที่พัฒนาจากภูมิปัญญาการทอผ้าการนำลวดลายจากการทอผ้ามาปรับเปลี่ยนเป็นลวดลายเครื่องจักสาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหญ้าแฝกชาติพันธุ์ ไทลื้อ
ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยประมวลผลจากการศึกษาภาคสนามและเอกสารโดยการศึกษาถึงประเด็นที่เป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อในจังหวัดพะเยาในมิติดังนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ
2. วิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินและอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรม
3. ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อ
4. ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

จากการศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกผู้วิจัยพบว่า

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติ

พันธุ์ของชาวไทลื้อผู้วิจัยพบว่า ดินแดนสิบสองปันนาเป็นดินแดนทางตอนใต้ของมณฑลยูนนานในประเทศจีน เมืองหลวงของสิบสองปันนาคือ เชียงรุ่ง โดยมีกษัตริย์ปกครองราชสมบัติถึง 45 พระองค์ พระเจ้าแผ่นดินองค์แรกของชาวไทลื้อมีนามว่า “ขุนเจือง” ท่านสามารถรวบรวมชาวไทลื้อกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยให้เป็นปึกแผ่นแคว้นแคว้น ซึ่งมีชนมธรรมนิยม ภาษา และศิลปวัฒนธรรมเป็นของตนเอง ในอดีตกาลเมืองเชียงรุ่งได้สมญานามว่า “อาณาจักรแห่งต้นไม้” เป็นไข่มุกสีเขียวของจีน เป็นอู่อาวู่น้ำของมณฑลยูนนาน รุ่งเรืองเฟื่องฟูราว 100 ปีก่อน จากนั้นได้เริ่มอ่อนแอนลงในที่สุดก็ยอมอ่อนน้อมเป็นเมืองขึ้นของจีนในสมัยราชวงศ์มองโกล

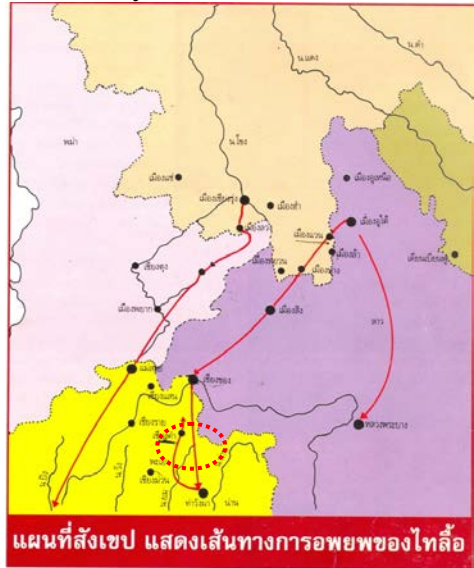
เมื่อครั้งถึงยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นของไทย สำนักเชียงรุ่งแห่งสิบสองปันนาตกอยู่ในฐานะ “เมืองสามฝ่ายฟ้า” คือ ต้องยอมส่งส่วยบรรณาการไปคารวะ พระเจ้ากรุงจีน พระเจ้าอังวะแห่งพม่าและพระเจ้ากรุงศรีอยุธยาและเมื่อถึงยุคล่าอาณานิคม โดยมหาอำนาจจากโลกตะวันตกอังกฤษและฝรั่งเศสขีดเส้นแบ่งแดนให้สิบสองปันนาตกเป็นของจีน และในขณะที่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ลาวถูกยึดครองโดยอินโดจีนของฝรั่งเศส จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลง จีนเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ โดยเหมาเจอตุง สำนักเชียงรุ่งโดยมีกษัตริย์สีบทอตราวงศ์มายาวนานนับ 45 รัชกาล เป็นอันถึงกาลล่มสลาย พระราชวังถูกทำลายแบบชุตราภอนโคน พระเจ้าหม่อมคำลือกษัตริย์องค์สุดท้ายถูกปลดเป็นสามัญชนและไปทำงานให้กับรัฐบาลจีนใหม่ อีกหลายพระองค์โดยเฉพาะพระอนุชาได้เสด็จหนีการเปลี่ยนแปลงในจีนมาตั้งรกรากที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย ต่อมาเจ้าสุริยพงศ์ผริตเดชฯ พระเจ้านครน่าน มีอายุช่วง พ.ศ. 2374 – 2461 ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 24 เมืองเชียงใหม่ประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว และในเวลาต่อมาเมื่อประชากร

เพิ่มขึ้นก็มีการขยายชุมชนลงมาตามที่ราบลุ่มของแม่น้ำแคว แม่น้ำลาว และแม่น้ำยวน ดังภาพที่ 2

ปัจจุบันหมู่บ้านชาวไทลื้อเฉพาะในอำเภอเชียงคำมีประมาณ 26 หมู่บ้าน ที่มีเชื้อสายบรรพบุรุษจากเมืองลำค้อ บ้านน้ำแวน หมู่ 1 ตำบลน้ำแวน บ้านแวนหมู่ 2 ตำบลน้ำแวน บ้านแวนพัฒนา หมู่ 5 ตำบลเชียงบาน และบ้านลำ ตำบลเวียง การตั้งถิ่นฐานของไทลื้อทั้ง 4 หมู่บ้านดังกล่าวแต่ก็พอประมวลจากข้อมูลได้ว่าการเคลื่อนย้ายของกลุ่มไทลื้อจากเมืองปัว ซึ่งเป็นกลุ่มนับถือเจ้าหลวงเมืองลำ มาตั้งถิ่นฐานในอำเภอเชียงคำ โดยเลือกเอาบริเวณที่ห้วยแม่ตำไหลบรรจบกันกับแม่น้ำแคว (ปัจจุบันคือบ้านแวนหมู่ที่ 1) หลังจากนั้นก็มีการขยายชุมชนออกไปตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของห้วยแม่ตำ (ปัจจุบันคือหมู่บ้านแวน หมู่ที่ 2) และการขยายตัวครั้งสุดท้ายเมื่อประมาณ หมู่ที่ 5 ตำบลเชียงบาน บ้านแวนทั้ง 3 หมู่บ้านยังมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกับกลุ่มไทลื้อในอำเภอท่าวังผาโดยเฉพาะ พ.ศ. 2460 ไปตั้งอยู่อีกฟากหนึ่งของแม่น้ำแคว ซึ่งปัจจุบันคือบ้านแวนพัฒนาอย่างยิ่งความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างบ้านแวน และเมืองน่านได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองและการทหารในสิบสองปันนาและเชียงตุง จึงมีการกวาดต้อนและชักจูงให้ชุมชนไทลื้อในเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะในเขตฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโขงให้เข้ามาตั้งรกรากในเขตแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเมืองน่านในสมัยนั้น ซึ่งครอบครัวเข้าไปถึงแขวงหลวงน้ำทา อุดมชัยและไชยบุรีในประเทศลาวปัจจุบันบริเวณที่ราบลุ่มปากแม่น้ำแควไหลลงสู่ม่าน้ำลาวเป็นบริเวณแรกที่ชาวไทลื้อกลุ่มเมืองพง เมืองหย่วน เมืองมาง อพยพจากเมืองเชียงม่วนมาตั้ง อำเภอเชียงม่วน อำเภอเชียงคำ มีที่ตำบลหย่วน ได้แก่บ้านหย่วน บ้านธาตุสบแวน บ้านแดนเมือง บ้านมาง ตำบลเชียงบาน ได้แก่บ้านเชียงบาน บ้านแพด บ้านแวน บ้านทุ่งมอก บ้านเชียงคาน ตำบลฝายกวาง ได้แก่บ้านหนองลื้อ ตำบลภูซาง ได้แก่บ้านหนองเลา บ้านห้วยไฟ ตำบลสบง ได้แก่ บ้านสบบง บ้านอนตัน ตำบลเวียงได้แก่บ้านลำ บ้านไชยพรม

อำเภอเชียงม่วนได้แก่ บ้านท่าฟ้าใต้ บ้านท่าฟ้าเหนือ รกรากอยู่เมื่อพัฒนา หมู่ 5 กับบ้านหนองบัว คุณจะแน่นแฟ้นเพราะใน พ.ศ. 2495 มีครอบครัวไทลื้อจากบ้านหนองบัวมาตั้งรกรากอยู่ที่บ้านแวนพัฒนาโดยตรง ประมาณ 20 ครอบครัว ชุมชนไทลื้อในจังหวัดพะเยามีชาวไทลื้ออาศัยอยู่จำนวนมากที่อำเภอเชียงคำ

ภาพที่ 2 แผนที่เส้นทางการอพยพของชาวไทลื้อ จังหวัดพะเยา

ที่มา : รุจยา อากาศ และคณะ (ม.ป.ป.)

2. วิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินและอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และ งานสถาปัตยกรรม ผู้วิจัยพบว่า

1) วิถีชีวิตชาวไทลื้อ ชาวไทลื้อปลูกบ้านเรือนอยู่ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำเพราะต้องใช้น้ำในการดำรงชีวิตเป็นประจำ การที่ตั้งบ้านเรือนนั้นจะแยกจากที่นาเป็นสัดส่วนเพราะพื้นที่การทำไร่นามีการใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ทุกครัวเรือนจะมีสวนครัวปลูกผักไว้กินเองเช่น ต้นหอม ผักกาดจอบ ผักชี ฯลฯ การปลูกฝ้าย การเลี้ยงวัว ควาย ไข่ไข่เทียมเกวียนและโกนาเลี้ยงไว้ได้ถุนบ้าน การเลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ไว้รับประทานเป็นอาหาร

ทุกครอบครัวจะขุดบ่อน้ำตื้นไว้ใช้และรองน้ำฝนไว้ดื่มกิน ชาวไทลื้อส่วนใหญ่ชอบดื่มน้ำร้อนจึงมักต้มน้ำกับดอกไม้และใบชา ครอบครัวไทลื้ออยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พ่อแม่ลูกหลานเหลน อยู่ด้วยกันอย่างอบอุ่น เมื่อมีบุตรชายจะต้องแต่งงานออกไปมีเรือนอยู่กับผู้หญิงและช่วยฝ่ายผู้หญิงทำมาหากินและดูแลครอบครัวฝ่ายหญิง วัฒนธรรมที่เด่นของชาวไทลื้อ คือ การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสกว่า โดยเฉพาะผู้หญิงจะเคารพยกย่องผู้ชายมากเป็นพิเศษด้วยความเชื่อว่าผู้ชายเป็นเพศพระ ศรีทศาธาตาอาคม ซึ่งถือเป็นของสูง จะเห็นว่า “ผ้าเสื่อ” หรือฟูกนอนของคู่สามีภรรยาไทลื้อ ฟูกของสามีปู 2 ชั้นส่วนฟูกของภรรยาปูชั้นเดียว

วิถีชีวิตของผู้หญิงไทลื้อ สุภาพเรียบร้อยขยันทำงานบ้าน ส่วนใหญ่ก็ต้องช่วยผู้ชายทำงานในสวน ไร่นา ทำคู่เคียงบ่าเคียงไหล่กันไป ถ้าวางจากการทำไร่ ทำสวน ทำนา ก็จะต้องเตรียมเครื่องใช้สอยประเภท ผ้า เตรียมเก็บฝ้าย นำเมล็ดฝ้ายออก ยิงฝ้าย หรือ “แท็บฝ้าย” คือการปั่นฝ้ายให้ขึ้นฟู จากนั้นทำเป็นหางฝ้ายและนำมาดัดเป็นเส้นด้ายเพื่อทำมาเข้าเครื่องทอผ้าทอเป็นผ้าซิ่น ถูย้อม เป็นผืน เพื่อตัดเย็บเป็นกางเกงผู้ชาย เสื้อผู้หญิง และทอผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม ทอผ้าผืนเพื่อเย็บเป็นฟูก ยามว่างก็นำข้าวมาตำนำถั่ว งา ออกมาตากแดด และเตรียมไว้ทำอาหารในแต่ละวันดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วิถีชีวิตการตำข้าว ด้วยครกกระเดื่องของชาวไทลื้อ ยังมีปรากฏอยู่ที่ อ.เชียงม่วน จังหวัดพะเยา

ที่มา : รุจยา อาภากร และคณะ (ม.ป.ป.)

2) วัฒนธรรมการกินและอาหารพื้นบ้านผู้วิจัยพบว่า มีการกินอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่พิถีพิถัน กินอาหารที่หาได้จากธรรมชาติตามฤดูกาล เช่น หน่อไม้และผักต่าง ๆ รับประทานข้าวเหนียวเป็นหลักแต่ละมือนักจะมีอาหารเพียงอย่างเดียว อาจเป็นน้ำพริกกับผักนึ่ง แกงขนุนอ่อนหรือแกงผักต่าง ๆ โดยเฉพาะอาหารที่นิยมรับประทานกันทั่วไปมีแกงผักต่าง ๆ เช่น ผักเสี้ยว (ผักเสี้ยว) ผักหละ (ชะอม) ของชาวไทลื้อโหลกกับพริก ตะไคร้ หอม กระเทียม เป็นน้ำพริกแกงใส่ปลาแร่ หรือน้ำปลา ส่วนอาหารประเภทหน่อไม้จะใส่ “น้ำปู” (น้ำปู) เช่น ยำหน่อไม้ แกงหน่อไม้ เป็นต้น นอกจากแกงยังมี “ซ่า” เช่น ซ่าผักกาด ซ่ามะเขือ มี “ย่า” เช่น ยำหน่อไม้ และอาหารประเภท “ตำ” และซ้าต่าง ๆ ชาวไทลื้อนิยมใส่แกงอาหารที่พบในตลาดที่อำเภอเชียงคำ ส่วนใหญ่เป็นพืชผักตามฤดูกาล โดยชาวบ้านจะปลูกเอง เช่น มะเขือ ผักกาดจอบ ฟักทอง มะเขือเทศ มะละกอ ขนุน ปลีกล้วย และอาหารประเภทเนื้อสัตว์ เช่น ปลาต่างๆ กบ กุ้ง ที่เลี้ยงเอง และอาหารพื้นเมืองต่าง ๆ มากมายส่วนอาหารที่ชาวบ้านทุกบ้านนิยมทำเพื่อเลี้ยงแขกนั้น คือ แกงมะหนูน (แกงขนุน) มีความเชื่อว่า เมื่อแกงขนุนให้แขกผู้มาเยือนได้รับทานก็จะรักกันเหนียวแน่น เหมือนยางขนุนที่เหนียวแน่นเช่นกันดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แกงจืดภาพซ่ายบน แกงหน่อไม้สดภาพซ่ายบน น้ำพริกภาพซ่ายล่าง แกงหยวกภาพซ่ายล่าง
ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

3) การแต่งกายผู้วิจัยพบว่า การแต่งกายของชาวไทลื้อมีขนบธรรมเนียมประเพณีการแต่งกายด้วยสีดำและสีแดง ซึ่งการแต่งกายเช่นนี้ สตรีชาวไทลื้อยังยึดถืออยู่ แต่เท่าที่ได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องของไทลื้อ ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาได้ประจักษ์ว่าชาวไทลื้อแต่งกายตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้นมีอยู่ไม่มากแล้ว แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้แพร่ขยายเข้าสู่ชุมชนไทลื้ออำเภอเชียงคำ

เมื่อกกล่าวถึงการแต่งกายของชาวไทลื้อ ผ้าทอมือสีน้ำเงินของชาวไทลื้อ เรียกว่า “ผ้าฮ่า” เป็นผ้าที่ทอเองแล้ว นำมาย้อมสีแบบเสื้อสีม่อฮ่อมของชาวไทยลื้ออยู่ที่จังหวัดแพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ผู้หญิงชาวไทลื้อนิยมเสื้อสีดำ กุนด้วยผ้าสีแดง เรียกว่า เสื้อปัด โดยใช้เชือกผูกไว้ที่เอว ด้านข้างแทนกระดุม มีแหวน (แ่ว) ข้างเสื้อ เป็นลักษณะกระดุมกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2 นิ้วทำด้วยเงินมีกระดุมลายอย่างสวยงาม ใช้ประดับข้างตรงที่ผูกเชือกของเสื้อปัด ส่วนผ้าถุงของชาวไทลื้อ มีสีสันสวยงามมาก เรียกว่าผ้าถุงลายน้ำไหล ประกอบด้วยลวดลายของผ้าถุงแต่ละอย่าง เรียกว่าลายเกาะ การแต่งกายของสตรีชาวไทลื้อ เริ่มตั้งแต่การเกล้ามวยผมแบบหลวม ๆ

ปิดไปทางซ้อยปอยผมทำเป็นห่วงอยู่บนมวย มวยมีเป็นปึก โปกศีระชะด้วยผ้าสีขาว ใส่เสื้อสีดำ เรียกว่า เสื้อปัดข้าง ๆ เสื้อปัดมีเชือกผูกไว้ที่สีข้าง กุนสีดำด้วยด้ายแดง มีแหวนข้างเสื้อทำด้วยเงินสลักและดุนอย่างงดงาม นุ่งผ้าถุงลายน้ำไหลไหลลวดลายเกาะต่าง ๆ อย่างงดงาม คาดเอวด้วยเข็มขัดเงิน ต่อจากเข็มขัดเงิน ด้านข้างจะมีสร้อยดอกปี (ดอกปีบ, ดอกกาสะลอง) โดยทำด้วยเงินมีขนาดความยาวพอสมควรแขวนไว้ข้าง ๆ ตัวเวลาเดินจะมีเสียงจากเครื่องเงินกระทบกัน ส่วนรองเท้าส่วนมากนิยมใช้รองเท้าแตะ ผู้ชายชาวไทลื้อนิยมการสักหมักลงไปใต้ผิวหนังและตามร่างกายทั่วไปตามหน้าอก กลางหลัง ซ้อมมือ แขนและขา เป็นการสักเพื่อความกล้าหาญ คาถาอาคมและความสวยงาม ส่วนใหญ่ในหมู่ผู้หญิงก็เช่นเดียวกันมีความนิยมมีการสักบ้างสักตามแขน เรียกว่า แขนแป้ เป็นการสักเพื่อความสวยงาม ผู้หญิงชาวไทลื้อจะสวมกำไลที่ซ้อมมือทำด้วยเงินเรียกว่า กิมไม้ญ่า โดยทำเงินให้เป็นเส้น ๆ แล้วนำมาม้วนหลวม ๆ ใช้ประดับซ้อมมือเป็นการตกแต่งร่างกาย โดยจะมีสร้อยเงิน ถักอย่างประณีตสวยงาม เรียกว่าสายถ้งแปบ (มะแปบ) ใช้ควบคู่กับกำไลกิมไม้ญ่า สายถ้งแปบนี้จะมี ดอกไม้เงินประดับอยู่ด้วย ส่วนตั้งหูก็มีการประดับเช่นเดียวกัน ด้วยแผ่นทองคำ ม้วนและมีด้ายสีแดงสอดอยู่ข้างใน เรียกว่าลายป่น (พันหรือม้วนให้มีลักษณะกลม ๆ) ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 ผู้ชายสวมเสื้อขาวแขนยาว สวมทับด้วยเสื้อกั๊ก ปักลวดลายด้วยเลื่อม สวมกางเกงม่อฮ่อมชายาว (เปาโย้ง) โปกหัวด้วยผ้าขาวหรือชมพู สะพายดาบ – ผู้หญิงสวมเสื้อ ปัด นุ่งซิ่นลื้อ เป็นลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทลื้อ โปกศีรษะด้วยผ้าขาวหรือชมพู สะพายย่าม

ที่มา : รุจยา อากาศ และคณะ (ม.ป.ป.)

4) การละเล่นผู้วิจัยพบว่า มักเป็นการละเล่นที่หาอุปกรณ์ได้ง่าย ๆ ส่วนใหญ่คล้ายกับการละเล่นพื้นบ้านของชาวไทยท้องถิ่นอื่น แต่มีชื่อเรียกต่างกัน การละเล่นของชาวไทลื้อในสมัยก่อนที่น่าสนใจเมื่อเป็นเด็กเล็ก ขณะที่พ่อแม่ทำงาน บางบ้านไม่มีคนดูแลให้ จึงต้องปล่อยให้เดินเล่นทราย เมื่อโตขึ้นเด็ก ๆ จะเล่นปั่นดินเหนียวเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น วัว ควาย ฯลฯ แล้วนำมาขวิดกันเล่น ซึ่งมักเป็นการเล่นของชายมากกว่าของหญิงเช่น การเล่นจู้จี้จะหลุบการเล่นชี่ก๊อปแก้ปการเล่นชี่เก๊ะเกะการเล่นชายของ การเล่นควายชี่ตีการ เล่นโคบไซเต่าการเล่นเกาะเอาชายหวีการเล่นสั๊กกะเตะการเล่นบะถบการ เล่นหมะบ้า ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การเล่นชี่ก๊อปแก้ป

ที่มา : รุจยา อากาศ และคณะ (ม.ป.ป.)

5) ด้านสถาปัตยกรรม พบว่า วัดไทลื้อในจังหวัดพะเยา วัดที่ยังคงเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทลื้อในจังหวัดพะเยาไว้ให้เห็นในปัจจุบันมีหลายแห่ง ได้แก่ วัดแสนเมืองมา วัดห้วยน อำเภอยางข้า วัดท่าฟ้าใต้ อำเภอยางม่วง โดยปรากฏหลักฐานให้เห็นถึงการอนุรักษ์โบราณสถานให้คงสภาพเดิมและอยู่คู่หมู่บ้านของชาวไทลื้อในปัจจุบัน

วัดแสนเมืองมา ได้สร้างขึ้นราว พ.ศ. 2436 เป็นวัดที่สร้างจากชาวไทลื้อที่ได้อพยพมาจากเมืองมา ในดินแดนสิบสองปันนา มณฑลยูนนานทางตอนใต้ของจีน ในช่วงสมัยพระเจ้าสุริยพงษ์พิริเดช เป็นไทลื้อกลุ่มแรก ได้มีการกระจายตัวกันตั้งถิ่นฐานและช่วยกันตั้งชุมชน แล้วตั้งชื่อเมืองเมืองในดินแดนสิบสองปันนา จากนั้นได้ช่วยกันสร้างวัดประจำเมืองของตนเอง ชื่อวัดมาง และภายหลังได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น วัดแสนเมืองมาและได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในปี พ.ศ.2527ลักษณะวิหารของวัดแสนเมืองมา มีชั้นหลังคาซ้อนกันมากมาย ปีกหลังคาคลุมต่ำตามแบบเดิมของวัดในดินแดนสิบสองปันนา แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนตามสภาพภูมิอากาศ หลังคาวิหารไม่คลุมจนมิดวัด หน้าจั่วประดับช่อฟ้า หน้าบันประดับไม้แกะสลักและกระจงสี ประดับวิหารมี 3 บานแต่มีมุขยื่นออกมาและมีสัญลักษณ์กำกับด้วย คือ ใหญ่อยู่ด้านหน้าเป็นประตูปญานาคมีพญานาคประดับอยู่ ประตุมุมเรียกว่าประตูลือ ประตูด้านซ้ายเรียนว่าประตูลิงห์ ด้วยความเชื่อของชาวไทลื้อว่า สัตว์ทั้ง 3 เป็นสัตว์มงคล ซึ่งทำหน้าที่ปกป้องคุ้มกันศาสนสถานดังภาพที่ 7

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ภาพที่ 7 วัดแสนเมืองมา อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

เมื่อกล่าวถึง วัดท่าฟ้าใต้เป็นวัดเก่าแก่ สันนิษฐานว่าน่าจะสร้างในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2417 ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีเนื้อที่ 2 ไร่ 35 ตารางวา พระวิหารเป็นสถาปัตยกรรมไทลื้อ ภายในมีพระพุทธรูปองค์ประธานที่ทำด้วยไม้ประดู่ ประดิษฐานบนฐานชุกชีรูปเหลี่ยมย่อมุม ตกแต่งด้วยกระจกชนิดอ่อนล้อมกรอบด้วยลายเครือเถา ธรรมมาสน์ประดับกระจกเป็นลายดอกไม้และสัตว์หิมพานต์ วัดท่าฟ้าใต้ได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติวิหารวัดท่าฟ้าใต้มีโครงหลังคาสูง ผนังก่ออิฐถือปูน มีช่องหน้าต่างรอบอาคารแฝงคอสองสูง ตกแต่งคอสองและเชิงชายด้วยไม้ฉลุสีสนสวยงามด้วยสีฟ้าใสและสีเหลือง อีกทั้งยังมีการใช้กระจกเป็นส่วนประกอบในการตกแต่งวิหาร คล้ายกับวัฒนธรรมจีนที่นิยมใช้กระจกตกแต่งตามอาคารบ้านเรือนเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดี หน้าที่นเป็นลวดลายพันธุ์พฤกษา วัสดุทำจากไม้แล้วประดับแก้วจีนส่วนหลังคาช่อฟ้าและปราสาทเพ็องทำจากไม้ทั้งหมด ภายในวิหารส่วนโครงหลังคาใช้วิธีการเข้าหน้าไม้ทั้งหมดไม่มีการใช้ตะปู ซึ่งเป็นวิธีการจากชาวไทลื้อในการสร้างวิหารต่าง ๆ ดังภาพที่ 8

ภาพที่ 8 วัดท่าฟ้าใต้ ตำบลสระ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยารักษาสภาพเดิมไว้เป็นอย่างดีและ ภาพชาวบนแท่นธรรมมาศแบบไทลื้อในวิหารในวัดท่าฟ้าใต้ใช้เวลาพระเทศน์มีลักษณะปิดทึบสามด้าน ด้านหน้าใช้ผ้าซึ่งปิด

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

วัดห้วยน ตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา เป็นวิหารเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2330 จากการจากศึกษาประวัติพบว่า ในสมัยตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ราวปี 2351 เจ้าผู้ครองนครเมืองน่านได้กวาดต้อนชาวไทลื้อจากแคว้นสิบสองปันนา ไปไว้ที่อำเภอเชียงม่วน ในขณะนั้นมีเจ้าเมืองจากสิบสองปันนารวมอยู่ด้วย ทั้งสองพระองค์ได้อพยพผู้คนมาอยู่ที่อำเภอเชียงคำ โดยใช้ชื่อหมู่บ้านตามชื่อเมืองเดิม แล้วเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่า บ้านห้วยน และจากนั้นได้สร้างวัดขึ้นได้ตั้งชื่อ วัดห้วยนดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 วัดหย่วน ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

เรือนไทลื้อในจังหวัดพะเยาครอบครัวยุคไทลื้อเป็นครอบครัวใหญ่ ดังนั้นบ้านจึงต้องสร้างเป็นบ้านหลังใหญ่ เอนหรือบ้านที่สร้างตามสถาปัตยกรรมไทลื้อแบบดั้งเดิมนั้นมีหลังคาสูงมุงด้วยแป้นเกร็ดไต้ถุนสูง เข้าไม้ด้วยวิธีรูแล้วใช้ลิ้ม ประกอบเป็นโครงสร้าง เสาก็ต้องเจาะรูใส่แวง เป็นต้น แต่เอนลื้อที่มีให้เห็นในปัจจุบันมีอยู่น้อยมาก ที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยามีเหลืออยู่หลังเดียว คือบ้านแม่แสงดา - พ่อใหม่พรหม สมฤทธิ์ บ้านธาตุดสบแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาดังภาพที่ 10

ภาพที่ 10 เรือนไทลื้อ บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ์ ตำบลบ้านอายุราว 65 ปี

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

ถึงแม้จะมองดูภายนอกมีหลังคา 2 หลังแต่ในตัวบ้านจะเป็นโถงใหญ่ห้องเดียวมีครัวไฟหรือห้องครัวอยู่ด้วยกับที่นอน ซึ่งจะกางมุ้งสิดำเรียงกันไป แต่ถ้าลูกสาวแต่งงานก็ต้องทำม่านกันเป็นสัดส่วน ไต้ถุนบ้านไทลื้อใช้ประโยชน์หลายอย่าง เช่น ใช้แขวนแปดเด็ก ตั้งที่ทอผ้า (หูก) ช่องว่างระหว่างเสาบ้านใช้เป็นที่พักพิงและไต้ถุนยังซำยังใช้เป็นคอกวัวควายหรือเป็นเล้าไก่ เล้าหมู จุดเด่นสะดุดตาของบ้านไทลื้อก็ คือ บุ่มปุก ซึ่งก็คือ ชั้นยกระดับก่อนบันไดขึ้นแรก ใช้เป็นที่วางผ้าเช็ดเท้าหรือรองเท้า

3. ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อผู้วิจัย

พบว่า ความเชื่อของชาวไทลื้อนั้นมี 2 ส่วนคือ 1) ความเชื่อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา 2) ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตนั้นแฝงไปด้วยพิธีกรรมและประเพณีพื้นบ้านของชาวไทลื้อ

1) ความเชื่อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ความเชื่อชาวไทลื้อมีความเชื่อในคัมภีร์ไบเบิล อันเป็น “คำธรรม” หรือ “ธรรมคำ” ที่ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนมาเป็นเวลาช้านานโดยมีนักปราชญ์ล้านนาได้เรียบเรียงแต่งเรื่องตามนิทานชาดกบ้าง นิทานพื้นเมืองบ้าง หรือขยายความจากพระไตรปิฎกบ้างจะแทรกสำนวนโวหารคติธรรม คำสอนไปในขณะเดียวกัน ชาวบ้านเมื่อไปวัดในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา พระก็จะนำคัมภีร์ไบเบิลที่จารึกความรู้ไว้มาเทศนาแล้วแต่โอกาส ชาวไทลื้อเหล่านี้ ก็ได้นำมาเป็นแนวทางปฏิบัติ เป็นความเชื่อของตน ส่วนองค์ประกอบของพิธีกรรมต่างๆก็อาศัยผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ก็ได้นำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เป็นความเชื่อของตน ส่วนองค์ประกอบของพิธีกรรมต่างๆก็อาศัยผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ที่เรียกกันว่า “หนาน” ทำหน้าที่เป็น อาจารย์วัด หรือ มรรคทายก วัด เป็นตัวกลางในการสืบทอดพิธีกรรมต่างๆ นอกจากนี้ชาวไทลื้อก็อาศัยประสบการณ์ความรู้สึกและสิ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ อยู่ร่วมกันอย่าง

มีความมั่นใจ และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป ความเชื่อแบ่งได้เป็นดังนี้ ความเชื่อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา และความเชื่อที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต ความเชื่อที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ชาวไทลื้อมีความเชื่อหรือนับถือ พุทธศาสนาเถรวาท ที่ค่อนข้างเคร่งครัดและเหนียวแน่น สืบเนื่องมาจากศาสนสถานที่ใหญ่โตกว้างขวางและสง่างาม มีรูปแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรมที่เป็นของตนเอง คนแก่จะถือศีลภาวนาและมีเป็นจำนวนมากที่กินเจ โดยเฉพาะคนแก่ จะหยุดทำงานในวันพระเพื่อทำบุญและสวดมนต์ถือศีล

ความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตที่ดีในโลกปัจจุบันชาวไทลื้อจะตั้งศาลเพียงตา หรือผีเสื้อประจำหมู่บ้านของตน เพื่อให้ความคุ้มครองปกป้องรักษาสมาชิกภายในหมู่บ้าน รวมไปถึงสมาชิกที่จากไปทำงานต่างแดน เช่นที่บ้านเชียงบานมีศาลเจ้าพ่อพญาซ่างเผือก ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าเสื้อผ้า หรือเทวดารักษาบ้าน ความเชื่อนี้สืบเนื่องมาจากชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคาน้อพยพมาจากสิบสองปันนาหลายระลอก ใครมาจากหมู่บ้านไหนก็มักจะนำเอาชื่อหมู่บ้านเดิมมาตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ของตนด้วย ดังนั้นชื่อหมู่บ้านไทลื้อทั้ง 11หมู่บ้านดังกล่าวมาแต่ต้นนั้นเป็นชื่อหมู่บ้านที่อยู่ในสิบสองปันนาด้วยเหตุนี้เรื่องราวของพญาซ่างเผือกนี้ พญาเมืองพงนี้ ชื่อ ท้าวขุนแสงเทพ ได้อัญเชิญสิบสองปันนามาไว้ที่บ้านเชียงบานเพื่อเป็นสิริมงคลแก่พี่น้องชาวบ้านเชียงบาน โดยเฉพาะผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ถ้านึกถึงท่านและขอความช่วยเหลือจากท่านก็จะแคล้วคลาดภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ ชาวบ้านเชียงบานจึงสร้างอนุสาวรีย์เจ้าพ่อซ่างเผือก ขึ้นเป็นที่สักการะ ในตัวพญาซ่างเผือกได้บรรจุพุทธศาดด้วย

2) ความเชื่อที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อในเรื่องศักดิ์สิทธิ์สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านนับถือสำคัญได้แก่เรื่องแม่พระธรณีเจ้าที่ เวลาจะทำงานสิ่งใดไปค้าไปขายไปประกอบอาชีพในท้องที่อื่นนอกบ้านอย่าลืมนบอกแม่

ธรณีทราบเพื่อให้ความคุ้มครอง ให้ปราศจากสิ่งชั่วร้าย ทั้งปวง คือเวลารับประทานอาหารให้เอาข้าวปลาอาหารอย่างละเล็กละน้อยวางไว้บนแผ่นดินแล้วเคาะ 3 ครั้งพร้อมกับกล่าวคำไหว้วว่า ท้าวอาอาจนานาภูสนม กลมทวิ แม่นางนาฏน้อยแม่ธรณี อันเป็น ผู้ลาหลับแล้ว ลืมตื่น ตื่นแล้ว เมืองสาครดั่ง โลกะวิฑูร ขอเป็งเงาแข่งเงา ขาแม่ธรณี ขอหื้อได้อยู่สุขสบาย หายเคราะห์หายนาม แต่เนื้อ เชื่อว่า ถ้าไม่ลืมแม่ธรณี แล้วทำอะไรเรื่องร้าย จะกลายเป็นดี การขึ้นท้าวทั้ง 4 อันเป็นผู้ปกป้องรักษาแผ่นดินแผ่นดินฟ้า แม้ว่าจะทำงานมงคลใด ๆ อย่าได้ลืมนัก จะเจริญดังภาพที่ 11

ภาพที่ 11 ศาลเจ้าพ่อหัวเวียง บ้านแกใหม่ ตำบลปลาปาก อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดพะเยา
ที่มา :รจนา จันทรสา.(2557). ถ่ายภาพ

ในด้านพิธีกรรมของชาวไทลื้อผู้วิจัยพบพิธีกรรม ดังนี้ **การเรียกขวัญ** การเรียกขวัญหรืออ้างขวัญหมู่บ้านไทลื้อ โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีเรียกขวัญ เพื่อเรียกขวัญคนที่เพิ่งหายจากการเจ็บป่วยใหม่ ๆ ให้มีขวัญและกำลังใจดีขึ้น เชื่อกันว่าคนเป็นเจ็บป่วยที่เป็อการเมื่อทำพิธีเรียกขวัญแล้วจะกลับมารับประทานอาหารได้ตามปกติหรือการเรียกขวัญสำหรับแขกผู้มาเยือนบ้านเมือง เพื่อให้ขวัญมาอยู่กับเนื้อกับตัวและมีเรี่ยวแรงทำงานต่อไปดังภาพที่ 12

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ภาพที่ 12 การทำพิธีเรียกขวัญหรือฮ้างขวัญหมู่บ้านไทลื้อ ที่บ้านก้อขาว ตำบลภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ที่มา :ทรงสันต์ คล้ายมาลี.(2554). ถ่ายภาพ

สืบชะตาชะตา การสืบชะตาเป็นจารีตประเพณีของหมู่บ้านชาวไทลื้อและภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสิริมงคล และขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่เป็นเสนียดจัญไรให้ออกไปจากบุคคลหรือสถานที่ พิธีสืบชะตาเป็นประเพณีได้รับอิทธิพลจากธรรมเนียมของพราหมณ์ ซึ่งได้นำมาผสมผสานกับพิธีกรรม ของพุทธศาสนาได้อย่างกลมกลืน การสืบชะตาในหมู่บ้านไทลื้อ มี 2 ประเภทคือ สืบชะตาคน และสืบชะตาหมู่บ้านดังภาพที่ 13

ภาพที่ 13 สถานที่การทำพิธีสืบชะตา ที่วัดป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

บูชาเตียน หรือบูชาเทียน เป็นประเพณีการสะเดาะเคราะห์อีกแบบหนึ่งเพื่อบูชาหลักเคราะห์ภัยต่างๆที่มีมาถึงตนเองและครอบครัว รวมทั้งญาติพี่น้องนิยมประกอบพิธีในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา และเทศกาลสงกรานต์ แต่ในวันอื่นๆก็สามารถได้ตลอดปี บางคนทำพิธีเพื่อความมีโชคลาภ บางคนก็ทำเพื่อแผ่เมตตาตามหา นิยม เทียนที่ใช้บูชาเทียน หรือเทียนขี้ผึ้งธรรมดา ผู้ประกอบพิธีได้แก่ พระสงฆ์สามเณร อาจารย์ หรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว เขียนคาถาเป็นอักขระพื้นเมือง ล้วนมาลงบนเทียนไข วิธีเขียนทำได้ 3 แบบคือ บูชาเพื่อหลักเคราะห์ บูชาเพื่อรับโชค และบูชาสืบชะตา ประเพณีบูชาเทียนในปัจจุบันนี้ยังปฏิบัติปฏิบัติหมู่บ้านไทลื้อ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจให้แก่ตนเองและครอบครัว การประกอบอาชีพบูชาเทียนสามารถทำแทนกันได้ เช่นกรณีที่มาชิกในครอบครัว อยู่ห่างไกล พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่อาจจะประกอบพิธีให้ได้ เป็นการส่งจิตใจถึงกันเพื่อสร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัวดังภาพที่ 14และ 15

ภาพที่ 14 อุปกรณ์การทำพิธีบูชาเตียน (โดยอาจารย์ประจำหมู่บ้าน)

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

ภาพที่ 15 นำเทียนที่ทำพิธีแล้วไปบูชาหรือไปจุดที่วัด

ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

บูชาข้าวหลักเคราะห์ การบูชาข้าวหลักเคราะห์ เป็นการประกอบพิธีทางศาสนาเพื่อยึดเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ มีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์ไว้ล่วงหน้าให้แก่ตนเอง และสมาชิกในครอบครัว นิยมประกอบพิธีกันในเทศกาลสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา โดยยึดถือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมานานแล้ว เป็นการเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว โดยเชื่อว่าประสาธจากเคราะห์ภัยและอันตรายทั้งปวง สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีมี กระจก ซึ่งเรียกว่า ควัก บรรจุใบขนุน ใบดอกแก้ว ใบคำ กล้วย อ้อย มะพร้าว น้ำตาล เทียนไข หมาก พูน บุหรี่ เมียงช่อ (ธงสามเหลี่ยมเล็ก ๆ ทำด้วยกระดาษ) ข้าวเหนียวนึ่งปั้นเป็นก้อนให้ครบจำนวนสมาชิกในครอบครัว ผ้าตืด (ใช้ด้าย 5 เส้นรวมกันไว้สำหรับจุดไฟในพิธี) สีลายยาว (ใช้ด้าย 5 เส้น แต่ยาวกว่าผ้าตืด) และเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวทุกคนการจัดเตรียมสิ่งของจะดำเนินการล่วงหน้า 1 วัน เรียกว่า วันดา จะจัดเตรียมทำควัก สำหรับใส่สิ่งของและจัดหาสิ่งของที่ใช้ประกอบในพิธีให้พร้อม และทำควักอีกอันหนึ่งใส่ข้าว 1 ก้อน กล้วย 1 ใบ เรียกว่า ใส่ข้าวปั้นกล้วยหน่วยสำหรับบูชาแม่พระธรณี โดยนำไปวางไว้ที่ประตูรั้วหน้าบ้าน ส่วนเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวบรรจุใส่กระบุงเตรียมไว้

ในด้านประเพณีของชาวไทยลื้อผู้วิจัยพบประเพณีดังนี้

ปักเฮินคือ ประเพณีการปลูกบ้านของชาวไทยลื้อ เป็นประเพณีที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือร่วมใจทำให้เกิดความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในบรรดาเพื่อนบ้านและญาติมิตรซึ่งต่างก็มีความสำนึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือกัน ในเช้าวันประกอบพิธีปักเฮิน เพื่อนบ้านและญาติมิตรซึ่งส่วนใหญ่เป็นชายจะหยุดงานภารกิจประจำวันของตนไปช่วยทำพิธียกเสาขวัญหรือสามงค่ออื่น ๆ รวมทั้งติดตั้งโครงสร้างหลักที่สำคัญของบ้านจนเสียบร้อย หลังจากนั้นเจ้าบ้านก็จะดำเนินการสร้างต่อไป ก่อนที่จะทำการปลูกบ้านอันดับแรกเจ้าของบ้านก็จะไปดูฤกษ์ยามจากอาจารย์ประจำหมู่บ้าน เพื่อความเป็นสิริมงคล

ขึ้นเฮินใหม่ คือประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของหมู่บ้านไทยลื้อ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้ที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่ญาติมิตรและผู้ที่เกี่ยวข้อง

การเกิดคือ ประเพณีการเกิดแบบดั้งเดิมของชาวไทยลื้อนั้น เมื่อเด็กคลอดออกมา เมื่อตัดสายสะดืออาบน้ำให้เด็กแล้ว หมดตาแยผู้ทำคลอดจะส่งให้ “แม่ฮับ” หรือแม่รับ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นยายของเด็กหรืออาจเป็นผู้ทำคลอด เอาผ้าขาวพันรอบตัวแล้วใส่กระดังนำไปวางไว้ที่หัวบันได กระทบเท้าแล้วพูดว่า “ผีปอบเกิดแม่ก่าย กันว่าเป็นลูกสุกก็มาเอาไปเห วันนีกันเป็นลูกกุนก่าบฮื่อเอาไป” (ถ้าเป็นลูกผีให้เอาไปเสียวันนี้ ถ้าเป็นลูกคนก็อย่าได้เอาไป) ทำเช่นนี้ 3 ครั้ง แล้วจึงนำเด็กมานอนไว้ข้างแม่

เมื่อคลอดลูกแล้วชาวไทยลื้อสมัยก่อนจะต้อง “อยู่เหิน” คืออยู่ไฟจนครบเดือน ในระหว่างที่อยู่ไฟมีข้อห้ามหลายประการกล่าวคือ 7 วันแรกหลังคลอดจะกินได้แต่ ข้าวจี หรือ “ข้าวแองไฟ” เป็นข้าวเหนียวนึ่ง ปัจจุบันเกรียมรับประทานกับเกลือคั่วและน้ำพริกดำ ส่วนน้ำดื่ม น้ำต้มใส่หัวโพลที่เรียกว่า “ปุเลย” นิยมให้ดื่มมากๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีน้ำนมให้ลูกมาก

เมื่อครบ 7 วัน ก็เริ่มรับประทานผักต้มจิ้มน้ำพริกตำ หมูปิ้ง ปลาอ่อน และปลาประเภทปลาตุก ปลาหางขาว ส่วนผักเป็นประเภทผักที่มีสีขาวยเท่านั้น เช่น ผักกาดขาว เป็นต้น

การอยู่ช่วงคืออยู่ช่วงเป็นประเพณีแล้วสาว เพื่อแสวงหาคู่ใจของหนุ่มไทลื้อ ในสมัยก่อนชาวหนุ่มไทลื้อทุกคนที่จะต้องแต่งงาน ต้องผ่านการอยู่ช่วงปันด้าย กับหญิงคนรักมาก่อน ซึ่งจะไม่มีการคลุมถุงชนหนุ่มสาว มีโอกาสและมีความอิสระในการเลือกคู่ครอง แต่ทั้งนี้ ต้องอยู่ในกรอบของประเพณีที่ติงาม หากฝ่าฝืนถือว่าเป็นการผิดผี หรือผิดฮีตอย่างร้ายแรง

ช่วง หมายถึง ลานบ้าน มีร้านนั่งสำหรับพักผ่อนหรือทำงานในเวลาากลางคืน โดยยกพื้นสูงพอประมาณ ครึ่งเมตร มีความกว้างยาวพอสำหรับบรรจุคนนั่งได้ 4 – 5 คน มีสิ่งประกอบสำคัญคือ เตาไฟ หรือตะเกียง น้ำต้น (คนโท) ชันน้ำและอุปกรณ์ใช้สำหรับปันฝ้าย พอตกเย็น สาวๆ แถบบ้านใกล้เรือนเคียงนัดกันอยู่ช่วง ก็ตระเตรียมหาพินมาไว้ เพื่อใช้ก่อกองไฟให้เกิดความอบอุ่นและแสงสว่างในหน้าหนาว ส่วนหน้าร้อนจะใช้ตะเกียงแทน

ประเพณีการแต่งงานประเพณีการแต่งงานของชาวไทลื้อ มีความแตกต่างไปจากประเพณีการแต่งงานของชาวไทย ภาคเหนือเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน ซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงมีการปฏิบัติการอยู่บ้าง กล่าวคือ ภายหลังจากการอยู่ช่วงปันฝ้ายแล้วหนุ่มสาวคู่ใดที่มีความชอบพอกันจนเกิดเป็นความรัก ก็จะมีฐานะเป็นคู่รักกัน เรียกว่า “ตัวป้อแม่กัน” (ตัวพ่อตัวแม่) จากนั้นฝ่ายหนุ่มก็จะเป็นแขกประจำที่จะแ่วบนบ้าน แต่จะไม่ไปทุกวันเพราะถือว่าเป็นการเสียมารยาท อาจเว้น 2 – 3 วัน ไปครั้งหนึ่งส่วนฝ่ายหญิงจะปันฝ้ายคอยเมื่อถึงวันนัดหมาย เมื่อทั้งคู่ตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันฉันสามีภรรยา ฝ่ายชายก็จะดับตะเกียง เป็นสัญญาณว่าได้ถูกเนื้อต้องตัวแล้ว แล้วลงจากบ้านไป แต่ปัจจุบันใช้วิธี

ปิดไฟฟ้าแทน ถือว่าเป็นการผิดผีซึ่งฝ่ายชายจะต้องได้เสียผี

ประเพณีปีใหม่ของไทยคือสงกรานต์ของไทย มีการประกอบพิธีทั้งหมดรวม 6 วัน ตั้งแต่วันที่ 13 – 18 เมษายน ของทุกปี วันแรกคือวันที่ 13 เมษายน เรียกกันว่า “จ้งขารล่อง” หรือ “สังขารล่อง” ในตอนเช้าตรู่ชาวบ้านจะยิงปืน จุดพลุ ประทัด เสียงดังสนั่นไปทั้งหมู่บ้านเพื่อขับไล่ตัวจ้งขารซึ่งเป็นตัวอัปมงคล จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่กล่าวว่า ก่อนวันจ้งขารล่อง 1 วัน ผู้ใหญ่จะชวนเก ๆ ลูกหลานทำความสะอาดบ้าน และกวาดขยะมูลฝอยในบริเวณบ้านกองไว้โดยหลอกเด็กว่าในตอนเช้าตรู่ของวันรุ่งขึ้นจะมีปู่สังขารนำขงขนาดใหญ่มารชนไปทิ้ง พอเช้าวันที่ 13 เมษายน ผู้ใหญ่จะตื่นแต่เช้าแล้วเผาขยะทิ้งโดยเชื่อกันว่าเป็นการเผาขับไล่อัปมงคลต่าง ๆ ด้วย เมื่อเด็ก ๆ ตื่นมาก็เชื่อว่าปู่สังขารขนขยะไปทิ้งจริง ๆ

การเก็บขวัญข้าว เป็นประเพณีของชาวนาที่ประกอบพิธีภายหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ผู้ฉาง และครอบครัว เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อได้ทำพิธีเก็บขวัญข้าวแล้ว “กินป๋มีตักจ๊กป๋มีลง” หมายถึง กินไม่สิ้นเปลือง พอถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวชาวนาจะหาฤกษ์ยามจากอาจารย์ประจำหมู่บ้านเพื่อหาวันที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยวตามตำราแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ วันจรม กับวันพู ยึดตามจันทรคติข้างขึ้นข้างแรมเป็นหลัก วันจรมเป็นวันที่ไม่ตี เชื่อกันว่าหากทำสิ่งใดมีแต่จะล้มจม ส่วนวันพูเป็นวันที่ ประกอบการงานสิ่งใดจะเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้า เมื่อได้ฤกษ์ดีแล้วชาวนาจะลงมือเกี่ยวข้าวเมื่อนำข้าวไปเก็บที่ยังฉางเรียบร้อยแล้ว ก็จะทำพิธีเก็บขวัญข้าว ถ้าหากมีนาอยู่หลายแห่งจะประกอบพิธี ณ พุ่ที่เสร็จภายหลังดังภาพที่ 16

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ภาพที่ 16 พิธีเก็บขวัญข้าว บ้านกือชา
ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

แห่พระอุปคุต ประเพณีของชาวไทยลื้อ เวลา มีงาน “ตานหลวง” ได้แก่ การฉลองวิหาร ศาลา กุฏิ กำแพงวัด ฯลฯ ก็จะมีการแห่อัญเชิญพระอุปคุตให้มาช่วยห้ามมาร เพื่อช่วยรักษางาน ไม่ให้มารทั้งหลายหรือสิ่งชั่วร้ายทั้งหลายมารบกวนในงาน ลักษณะอุปคุตเป็นหินแกะสลัก หรือบางวัดเป็นหินลูกกลม ๆ ไม่ได้แกะสลักตามตำนานอุปคุตผู้ให้สัมภาษณ์ก็ได้ยินเขาเล่าสืบ กันต่อมาเหมือนกัน เล่าว่าในสมัยพุทธกาลมีพระภิกษุรูปหนึ่งที่ยังไม่สำเร็จอรหันต์ แต่ใกล้จะหมดกิเลสอวสานทั้งปวงแล้ว ขณะจำวัดอยู่นั้นเกิดอสุจิไหล โดยไม่รู้ตัว พระภิกษุรูปนั้นก็นำผ้าสบงไปซักที่แม่น้ำปลาชิวว่ายน้ำมาบริเวณนั้นพอดีจึงกินอสุจิพระภิกษุรูปนั้น ปลาชิวเกิดตั้งท้อง แต่เป็นท้องที่ไม่ใช่ปลากลับกลายเป็นหิน บรรดาปลาทั้งหลายในแม่น้ำจึงตั้งชื่อว่า “อุปคุต” ตั้งแต่นั้นมาอุปคุตก็เป็นไฉนในแม่น้ำ โดยที่ไม่มีสิ่งใดที่จะไปรบกวนได้ดังภาพที่ 17

ภาพที่17 พระอุปคุตประจำบ้านกือชา
ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

สู้ขวัญควาย ประเพณีที่เตือนสติและจิตใจให้คนเรามีความกตัญญูตเวที ระลึกถึงบุญคุณของสัตว์ที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่เรา โดยเฉพาะควายที่ได้ให้แรงงานไถนาเพื่อพลิกแผ่นดินให้คนได้ปลูกข้าว ในขณะที่ไถคราดนั้น บางครั้งได้ดู ด่า เขียน ตี ดังนั้นเมื่อสิ้นฤดูกาลไถคราดจึงมีการประกอบพิธีสู้ขวัญควาย สิ่งที่ใช้ประกอบในพิธีมี ไก่ต้มตัวเมีย 2 ตัว ข้าวกล้า 1 มัด ด้ายสายสิญจน์นำมาทบทัน 7 เส้น สวยดอกไม้ (กรวย) 1 คู่ แอ๊กควาย 1 อัน

การแฮกนาแฮกนา คือการแรกนาของชาวบ้าน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ แฮกนาตอนหว่านกล้าและแฮกนาวันปลูกลานา (ดำนา) ประเพณีแฮกนาชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการประกอบพิธีเพื่อกราบไหว้พระแม่ธรณี รวมทั้งเจ้าที่เจ้าทางเพื่อขออนุญาตพลิกแผ่นดินทำกิน การแฮกนาหว่านกล้า ก่อนประกอบพิธีจะต้องไปขอคำปรึกษาจากอาจารย์ประจำหมู่บ้านเพื่อถูกขวันให้เป็นมงคลเสียก่อน ตำราระบุว่าบุคคลใดก็ตามจะไถนา ให้ตุกรกลับตัวของนาเวลาไถให้เริ่มจากทิศหัวนาไปยังทิศหางของนาไม่ย้อนจากหางไปสู่ทางหัวนา เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการย้อนทวนเกล็ดนา ทำให้เปลือกผ้าและอุปกรณ์การไถ การแฮกนาตอนปลูกลานา การประกอบพิธีใช้ข้าวเหนียว 1 ก้อน กล้วย 1 ผล เรียกว่า “ข้าวปั้นกล้วยหน่วย” เพื่อไว้บอกกล่าวพระแม่ธรณี โดยกล่าวว่า เอ่อ บัดเดี๋ยวนี้ ข้าจักแฮกนาวันนี้ จะได้ปลูกลานาก็ขอหื้อคุณแม่พระธรณี เจ้าที่มา

ปกปักรักษาทำของอาจนานุกรม กลมทวิแม่นางนาฏน้อย แม่ธรณีอันเป็นผู้หล้าแล้วลืมนั้น ตื่นแล้วหรือยัง สาดตั้งโสภวิฑูร ข้าพเจ้าจักแกลกน่านี้ออพิงเงาแข่งเงาขา กับแม่ธรณีเป็นเจ้าของกุงักันฮักษาสัตว์ร้ายอย่าได้มา กระทำร้าย

การตานข้าวใหม่ ตานข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ เป็นประเพณีที่ชาวไทลื้อปฏิบัติต่อกันมาเป็นเวลาช้านานแล้ว กล่าวคือเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมาไว้ในยุ้งฉางแล้ว ก่อนจะนำข้าวไปค้าหรือนำไปสี ต้องหาฤกษ์ยามวันดีโดยดูจากตำราซึ่งจารึกลงบนแผ่นไม้ขนาดกว้างราว 4 นิ้ว ยาวราว 1 ศอก เรียกว่า ปีกตะตี่นำ ซึ่งจะมีอยู่ประจำที่ยุ้งข้าวการตานข้าวใหม่จะเริ่มในตอนเช้า โดยนึ่งข้าวใหม่พร้อมทั้งทำอาหารไปทำบุญที่วัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลของการกินข้าวใหม่ไปยังบุพการีผู้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการนำข้าวใหม่ไปถวายพระด้วย ภายหลังกลับจากการทำบุญที่วัด ก็จะนำข้าวใหม่และอาหารไปให้บุพการีที่ยังมีชีวิตอยู่รับประทานก่อนได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ เมื่อรับประทานเสร็จแล้วก็จะให้พระแก่ลูกหลาน เช่นกล่าวว่า “กินอิมไปฮื้อตก จักอิมไปฮื้อตง ฮื้อกินมันกินยีน กินยาว” หมายถึงว่าอย่าให้กินเปลืองให้กินไปได้นาน ๆ จะเห็นได้ว่าประเพณีตานข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ เป็นการแสดงกตัญญูตทเวทที ตอบแทนแก่ผู้มีพระคุณ ได้แก่ บุพการีทั้งผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้วและผู้ที่มีชีวิตอยู่ เพราะท่านเหล่านี้ได้บุกเบิกสร้างไร่ไว้ให้ลูกหลานทำมาหากิน ดังนั้นเมื่อได้ผลผลิตจึงตอบแทนบุญคุณด้วยการตานข้าวใหม่และกินข้าวใหม่

ประเพณีทำบุญสลากภัต (ตานก้วยสลาก) การทำบุญเป็นพิธีกรรมในทางพุทธศาสนาเป็นการบำเพ็ญการกุศล จะเป็นการบูชาหรืออุทิศส่วนกุศลไปหาผู้ที่มีฐานะพึงจะได้รับส่วนบุญนั้นๆ โดยยึดหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา เป็นแนวทางของการปฏิบัติสืบทอดกันต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพราะอาศัยทำสืบทอดกันมาทุกสมัยจึงกลายเป็นประเพณี ดังจะแยกออกไว้เป็นประเภทๆ ส่วน พิธีการ นั้นย่อมนั้นเป็นไปตาม

ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นนักปราชญ์บัณฑิต โหราจารย์ทำไว้เป็นแบบแผนแล้วทำสืบทอดกันมา ดังนี้ **ประเพณีทำบุญสลากภัต** คนโบราณเรียกว่า ทานก้วยสลาก ทานข้าวสลาก หรือ กินข้าวสลากมาปัจจุบันมักเรียกว่า กินก้วยสลาก การตระเตรียมทำบุญสลากนั้น ต้องรู้กำหนดวัน เดือนที่จะทำบุญก่อน เพราะทำบุญสลากจัดเป็นการทานประเภทหนึ่งนิยมการทำบุญสลากเป็นไปตามท้องถิ่นย่อมไม่ตรงกัน เช่นทางภาคกลางถือเอาฤกษ์ที่มีผลไม้มั่น พุเรียน มะม่วง มะปราง เป็นต้น ผู้มีจิตศรัทธาจะร่วมทำบุญสลากภัตขึ้น ส่วนทางเหนือมักถือตามฤกษ์สารทไทย เช่น เดือน 12 (เดือน 10 ใต้) มักจะทำบุญสลากภัตส่วนใหญ่จะถือตามจันทร์คติดังภาพที่ 18

ภาพที่ 18 ประเพณีทำบุญสลากภัต (ตานก้วยสลาก) บ้านก้อขาว
ที่มา :รจนา จันทรสา.(2557). ถ่ายภาพ

ประเพณีการตาย ของชาวไทลื้อในสมัยก่อนจะมีลักษณะแตกต่างไปจากประเพณีไทยโดยทั่วไป ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับการทำศพสิบสองปันนา กล่าวคือเมื่อมีคนตายจะนำศพห่อด้วยไม้ไผ่ใช้ผ้าขาวปิดทับข้างนอก ด้านบนสานไม้ไผ่ปิดทับ เรียกว่า “หล้อ้ง” โดยทั่วไปมักเก็บศพไว้เพียงคืนเดียวแล้วรีบนำไปฝัง ขณะที่นำศพไปยังป่าช้า เขย (สัปเหร่อ) จะใช้ไม้ไผ่ยาวประมาณ 3 เมตร 2 ลำผูกติดกับหล้อ้งทั้งสองข้าง แล้ว

ใช้เขยจำนวน 4 คน หามไปฝังยังเสร็จแล้วใช้แผ่นไม้ปิดทับแล้วตัดหนามไม้ไผ่มาคลุมทับอีกทีหนึ่งเพื่อป้องกันสัตว์มาคุ้ยเขี่ย

ส่วนคนตายทั้งกลม หรือเรียกว่า ตายพราย เป็นสิ่งที่น่ากลัวมากสำหรับชาวบ้าน ถ้าหากมีคนตายทั้งกลมจะรีบนำไปฝังทันที โดยไม่ให้ทันข้ามวันข้ามคืน ถ้าตายตรงไหนจะเจาะพื้นบ้านเป็นช่องตรงนั้น เพื่อนำศพออกจากบ้านโดยไม่ให้ผ่านประตูห้องหรือบันไดบ้าน การทำศพต้องดำเนินการอย่างรีบเร่ง จะห่อด้วยเสื่อเพียงอย่างเดียว แล้วรีบนำไปฝังให้เร็วที่สุด บริเวณที่ฝังต้องแยกออกไปต่างหาก ชาวบ้านเรียกว่า ป่าช้าผีดิบ ส่วนสามีของผู้ตายต้องรีบเข้าวัดแล้วบวช 3 วัน หรือ 7 วันเป็นอย่างน้อย ทั้งนี้เชื่อว่าเป็นการป้องกันการติดตามรังควาน

ประเพณีการทำศพของหมู่บ้านไทลื้อในสมัยก่อน ส่วนใหญ่จะใช้การฝัง ส่วนการเผาศพจะมีบ้างเฉพาะศพผู้สูงอายุเท่านั้น ส่วนในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงมาก จะใช้การเผาทั้งหมด แต่มีข้อห้ามคือ ถ้าเป็นศพตายทั้งกลมต้องแยกเผาต่างหากไม่เผาในบริเวณเชิงตะกอนที่ใช้เผาศพโดยทั่วไปดังภาพที่ 19

ภาพที่ 19 งานศพชาวไทลื้อ
ที่มา : เอกรัถ ไชยสถาน.(2558). ถ่ายภาพ

4. ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ ผู้วิจัยได้พบว่า ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่เกิดนั้นล้วนเป็นภูมิปัญญาเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของชาวไทลื้อ โดยผู้วิจัยได้ จำแนกภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ผู้วิจัยแบ่งประเภทเป็นดังนี้

1. ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าและย้อมผ้า

ผู้วิจัยได้แบ่งผลิตภัณฑ์จากการทอผ้าไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1.1 ภูมิปัญญาการทอผ้าชาวไทลื้อที่ใช้ในพิธีกรรม ประกอบด้วย ตุ่ง ผ้าห่อคัมภีร์พระครูโชติธรรมมาภินันท์เจ้าอาวาสวัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา. (2557 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า จุดประสงค์ของการทำตุ่งคือ การทำถวายเป็นพุทธบูชา โดยทั้งชาวไทลื้อจะถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วหรือถวายเพื่อเป็นปัจจัยส่งกุศลให้แก่ตนไปในชาติหน้า ดังจะพบว่ารูปแบบของตุ่งมักจะมีไม้คั่นเป็นปล้อง ๆ คล้ายกับชั้นบันได ซึ่งจะเห็นทางใต้ขึ้นไปสู่สวรรค์เบื้องบน บางทีไม้คั่นนี้ก็มี 16 อัน หมายถึง สวรรค์ 16 ชั้น (ตามความเชื่อที่ปรากฏในคัมภีร์พุทธศาสนาเรื่องไตรภูมิ) ดังภาพที่ 20

ภาพที่ 20 ตุ่ง พบที่วัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

จากการศึกษาตุง พบว่า สิ่งที่ปรากฏบนตุง คือ ลวดลายที่สะท้อนความเชื่อต่าง ๆ ลงบนผืนตุง เพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยขอสรุปลวดลายของตุงที่สัมพันธ์กับความเชื่อดังนี้ดังภาพที่ 21

ภาพที่21 ลวดลายจากสัตว์ นักษัตริย์12ราศี ช้าง ม้า วัว ควาย
ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

เชื่อว่าเมื่อถวายตุง แล้วเมื่อเกิดชาติหน้าจะพบความอุดมสมบูรณ์เพียบพร้อม มีบริวารมากมายดังภาพที่ 22

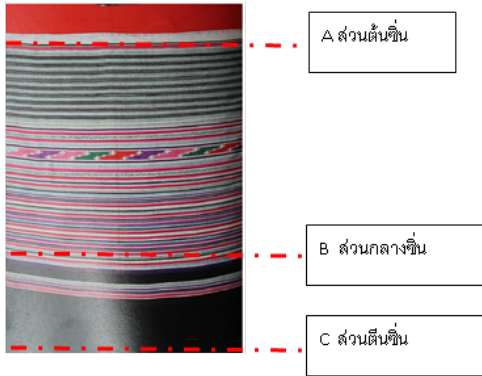

ภาพที่22ลวดลายปราสาท
ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ
เชื่อว่าเมื่อถวายตุงลวดลายปราสาท จะได้ขึ้นสวรรค์

1.2 ภูมิปัญญาการทอผ้าและทำผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องแต่งกายของชาวไทลื้อประกอบด้วย ผ้าเช็ด ผ้าซิ่น เสื้อชาย-หญิง กางเกงและ ผ้าโพกหัวชาย-หญิง

1) ผ้าเช็ด จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์และประมวลผลพบว่า ผ้าเช็ดของชาวไทลื้อมี 3 ประเภท ได้แก่ ผ้าเช็ดหลวง ผ้าเช็ด(ผ้าพาดบ่า)ไว้สำหรับตกแต่งร่างกายและผ้าเช็ดน้อยเป็นผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม งานศพ โดยผู้วิจัยได้สรุปผ้าแต่ละประเภทดังนี้ ผ้าเช็ดหลวง พบว่าเป็นผ้าที่ชาวไทลื้อนิยมทอเพื่อถวายวัด เหมือนกับตุงแต่ลวดลายการทอผ้าเช็ดหลวงแตกต่างกับตุง เป็นอย่างมากเพราะผ้าเช็ดหลวงจะไม่นิยมทอเป็นปล้อง ๆ และไม่ใช้ลวดลายรูปปราสาท แต่จะนิยมทอเป็นลวดลายของดอกไม้ ต้นไม้ รูปสัตว์ และรูปทรงเรขาคณิตมีขนาดยาว ประมาณ 2-3 เมตร กว้างประมาณ 15-30 ซม.มีลักษณะคล้ายตุงผ้าเช็ด(ผ้าพาดบ่า)พบว่าเป็นผ้าที่ทำขึ้นเพื่อใช้ประดับตกแต่งร่างกายของผู้ชายไทลื้อ สำหรับไว้ใช้พาดบ่าเพื่อออกงานสำคัญในโอกาสต่าง ๆ เช่นงานวัดงานบุญประเพณี การพาดบ่าสามารถพาดจากซ้ายมาขวาหรือขวามาซ้ายก็ได้ ขนาดยาวประมาณ1-1.50 เมตร กว้างประมาณ 15-40 ซม. ผ้าเช็ดน้อย พบว่าเป็นผ้าที่ใช้ในพิธีกรรม งานศพ ลักษณะการทอผ้าเป็นผืนเล็กลวดลายปราสาทการใช้งานเป็นการนำผ้าเช็ดน้อยวางบนฐานของปราสาท เพื่อให้พระสงฆ์ทำพิธีเช็ดผ้าเช็ดน้อยแล้วจึงเก็บผ้าเช็ดน้อยนั้น ขนาดยาวประมาณ 15 x 25 ซม.

2) ผ้าซิ่น จากการศึกษาข้อมูลและการสัมภาษณ์ พบว่า ซิ่นของชาวไทลื้อ จังหวัดพะเยา นั้นมีความแตกต่างจากชาวไทลื้อในจังหวัดอื่น ๆ ความแตกต่างที่พบ คือ ลวดลายการทอ ลวดลายผักแว่นหรือลายน้ำไหล ภูมิปัญญาในการทอเกิดจากบรรพบุรุษได้สอนให้ผู้หญิงชาวไทลื้อต้องทำเครื่องแต่งกายเสื้อผ้าต่าง ๆ ใช้เอง เมื่ออดีตไม่มีการซื้อขาย แต่ละบ้านผู้หญิงต้องทำหน้าที่จัดเตรียมให้กับบุคคลในครอบครัวดังภาพที่ 23

ภาพที่ 23 ผ้าชิ้นพบที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ อำเภอยะเขิงคำ จังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

จากภาพด้านบนผู้วิจัยได้อธิบายส่วนต่างๆ ของผ้าชิ้นดังนี้

A ส่วนต้นชิ้น เป็นส่วนเอวที่ต้องพับและรัดเข็มขัดในขณะทึง จะเป็นลักษณะการทอเป็นส่วนใหญ่ไม่ต้องใช้ลวดลาย นิยมทอเป็นสีพื้นไม่เน้นลวดลายที่สวยงาม ลักษณะของสีพื้น ได้แก่ สีดำ สีแดง

B ส่วนกลางชิ้น เป็นส่วนตัวชิ้นที่ต้องใช้ลวดลายของแต่ละรูปแบบชนิดของชาวไทลื้อ ลวดลายผ้าชิ้นในส่วนตัวชิ้นนี้ชาวไทลื้อจังหวัดพะเยา มีอัตลักษณ์ลวดลาย เป็นลายผัดแก้วน (ลวดลายน้ำไหล) และใช้สีของฝ้ายที่มีสีสดใสสีที่พบ คือ สีแดง สีเหลือง สีชมพู สีเขียว และเป็นลวดลายทอริ้ว ๆ ซึ่งมีความแตกต่างจากผ้าชิ้นของชาวไทลื้อในจังหวัดอื่น ๆ

C ส่วนตีนชิ้น เป็นส่วนชายผ้าส่วนใหญ่เป็นการทอด้วยสีพื้น ได้แก่ สีดำ สีน้ำเงิน ไม่มีลวดลายที่เด่นชัด

3) เสื้อชาย หญิง และการโพกศีรษะ จากการศึกษาข้อมูลและการประมวลผลจากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวไทลื้อในปัจจุบันเมื่อมีในโอกาสพิเศษเราจะเห็นชาวไทลื้อสวมเสื้อตามแบบเอกลักษณ์ดั้งเดิมดังนี้
เสื้อหญิง : เสื้อผู้หญิงชาวไทลื้อที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มก็คือ “เสื้อปัด” เป็นเสื้อสีดำคราม แขนยาวตัวเสื้อรัดรูป

เอวลอย มีสาบนหน้าเฉียงมาผูกติดกัน ด้วยด้ายพันหรือแถบผ้าเล็ก ๆ ตรงมุมด้านซ้าย หรือขวาของลำตัว บางทีก็ใช้กระดุมเงินขนาดใหญ่ หรือแผ่นเงินดุนกลายเป็นรูปวงกลมหรือรูปดอกไม้เกี่ยวกันไว้ ชายเสื้อจะนิยมยกลอยขึ้นทั้ง 2 ข้าง สาบเสื้อนิยมขลิบด้วยแถบผ้าสีต่าง ๆ ประดับด้วยกระดุมเงินเม็ดเล็ก ๆ เรียงกัน ถ้าเป็นเสื้อใสในโอกาสพิเศษ หรือใสในหน้าหนาวจะมีผ้าสีแดงซิบในเรียกว่า “เสื้อกั๊กหลอดแดง” เสื้อบางตัวจะตัดด้วยผ้ากำมะหยี่มีแถบเงินห้อยตกแต่งตรงเอวทั้ง 2 ข้าง ส่วนเสื้อที่ไม่มีผ้าซิบในเรียกว่า “เสื้อดำ” เสื้อชาย : เสื้อของชายไทลื้อจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับเสื้อหม้อห้อมของชาวไทยวน คือเป็นเสื้อแขนยาวสีดำคราม บางตัวมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นเสื้อเอวลอย ขลิบด้วยแถบผ้าสีต่าง ๆ มีผืนผ้าเย็บต่อจากสาบนหน้าปายมาติดกระดุมเงินทั้งส่วนตรงใกล้รักแร้และตรงเอว สำหรับเสื้อชายไทลื้อที่เมืองเงินจะเป็นเสื้อคอตั้ง ตกแต่งด้วยแถบผ้าที่มีลวดลายจกด้วย แต่โบราณชาวไทลื้อทั้งชายและหญิงนิยมโพกผ้าขาวแบบเวียนรอบบนศีรษะ

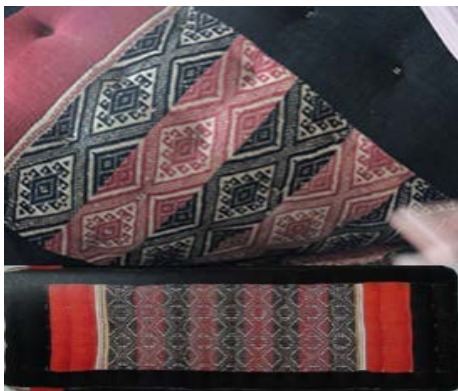
1.3 ภูมิปัญญาการทอผ้าและทำผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องใช้ในห้องนอนของชาวไทลื้อ ประกอบด้วย หมอน ที่นอน ผ้าปูและผ้าห่มผู้วิจัยขอสรุปภูมิปัญญาการทอผ้าและทำผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในห้องนอนดังหัวข้อต่อไปนี้

1) สะลี (ผ้าเสื้อ) จากการศึกษาและสัมภาษณ์ประมวลผลพบว่า สภาพการกินอยู่ในเรือนของชาวไทแต่ดั้งเดิมนั้นจะนั่งนอนกับพื้น ไม่มีโต๊ะ เตียง เก้าอี้ต่าง ๆ พูกหรือที่นอนแต่ดั้งเดิมจึงเป็นพูกขนาดเล็กที่ใช้ปูบนพื้นห้อง ชาวไทลื้อเรียกพูกนี้ว่า “สะลี สำหรับผ้าปูที่นอนนั้นชาวไทลื้อเรียกว่า “ผ้าหลบ”

“สะลี” หรือพูกโดยทั่วไปจะมีลักษณะเย็บเป็นปลอกผ้า สีครามเข้ม หรือสีดำ มีขนาดประมาณ 60 x 180 ซม. ด้านขอบของพูกเย็บด้วยผ้าสีเขียวหรือสีแดงหนาประมาณ 5 -10 ซม. ยัดด้วยขนุน สะลีของชาวไทลื้อนิยมเย็บเป็นท่อนเดียวโดยตลอดและตกแต่งเพิ่มความสวยงามด้วยการทอผ้าลายขีดขนาดประมาณ 30 x 50

ซม. หรือ 35 x 50 ซม. เย็บลงบนด้านหลังของสะลิว ซึ่งเมื่อเวลาม้วนเก็บจะเห็นลวดลายผ้าขิดนี้อยู่ด้านบน ลักษณะลวดลายขิดนี้นิยมทอเป็นลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสีดำแดงบนผ้าพื้นสีขาวเต็มผืน นอกจากนี้สะลิวบางผืนก็ยังมีตกแต่งขอบด้านหนึ่งด้วยการเย็บผ้าขิดลายขอขนาดประมาณ 10 x 70 ซม. อีกด้วยดังภาพที่ 24

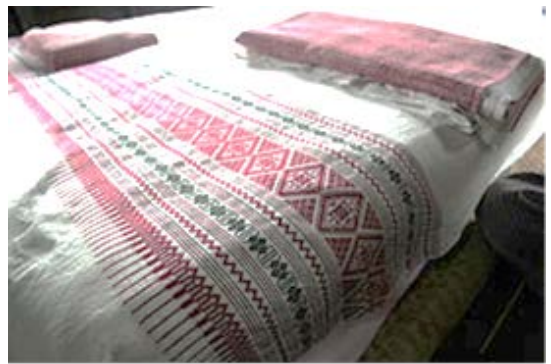

ภาพที่ 24 สะลิว พบที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ อำเภอยะเขิงคำ และพบที่บ้านแกใหม่ บ้านก้อชาวอำเภอกุฉาวงจังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

2) ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) จากการศึกษาพบว่าคือผ้าปูที่นอน “ผ้าหลบ” ของชาวไทลื้อจะมีลักษณะเด่นอยู่ที่การทอลายขิด (แต่ภาษาไทลื้อเรียกว่า “ลายมุก”) ตกแต่งลวดลายขิดบนผ้าหลบซึ่งเกิดจากเส้นพุ่งนี้จะนิยมใช้เส้นฝ้ายสีแดงสลับสีดำคราม อาจมีเพียง 1-2 แถวเฉพาะตรงส่วนของเชิงผ้า หรือบางผืนอาจทอลวดลายขิด จนเกือบเต็มผืนผ้าหลบ เหลือเพียงส่วนที่เป็นผ้าพื้นสีขาวเฉพาะตรงส่วนบนเท่านั้นก็ได้ ลักษณะโครงสร้างของผ้าหลบไทลื้อส่วนใหญ่ก็คือ ตรงชายผ้าจะรวบเส้นฝ้ายถักเป็นตาข่าย ถัดจากส่วนถักนี้ขึ้นไปจนเป็นส่วนช่วงผ้าพื้นสีขาวเรียกว่า “สายย่อย” ซึ่งมีลักษณะเป็นลายเส้นตรงเป็นแถวเรียงกัน (คล้ายกับลายของเชิงผ้าซิ่นตีนจก) ถัดจากลาย “สายย่อย” ก็จะเป็น

ลายขิดต่างๆ เป็นแถว ๆ สลับช่วงสีพื้นเล็ก ๆ ไปเรื่อย ๆ มีทั้งลายขิดพื้นฐานขนาดเล็กและลายที่เกิดจากการคิดประดิษฐ์ผสมผสานลายพื้นฐานจนเป็นลายขนาดใหญ่ สำหรับลายพื้นฐานที่พบอยู่เสมอก็คือ ลายขอเล็กขอใหญ่ ขอชะแฉ่ (ชะแฉ่=กัญแจ) ลายกาบ ลายหน่วยลายเครือ ลายดอกจัน ลายนาค ลายนกหรือหงส์ ลายช้าง ม้า คน ฯลฯ ผ้าหลบของชาวไทลื้อบางผืนจะมีลักษณะพิเศษ คือมีสีสันสอดใส่หลากสีด้วยการทอขิดและจกด้วยไหมเป็นลวดลายเรขาคณิตหรือรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสลับสี ต่าง ๆ เช่นสีแดง เหลือง น้ำเงินดำ เป็นต้นดังภาพที่ 25

ภาพที่ 25 ผ้าหลบ พบที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ อำเภอยะเขิงคำ และพบที่บ้านแกใหม่ บ้านก้อชาวอำเภอกุฉาวงจังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

3) ผ้าหลบ จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่า ชาวไทลื้อเรียกผ้าชนิดหนึ่งที่ใช้ปูนอนคล้ายคลึงกับผ้าหลบว่า “ผ้าหลบ” ผ้าหลบเป็นผ้าที่ใช้ปูกับพื้นได้เลย มิได้ปูลงบนสะลิวเช่นผ้าหลบ ลักษณะผ้าหลบนี้เป็นผ้าฝ้ายสีขาว ทอด้วยลายขิดจนเต็มผืนเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนสีดำแดงหรือเป็นสีดำแล้วจกด้วยไหมสีเหลืองตรงใจกลางของรูปสี่เหลี่ยม มีขนาดผืนผ้าแคบกว่าผ้าหลบครึ่งหนึ่ง (คือใช้ผ้าทอจากฟืมเดียวไม่ต้องต่อกลาง 2 ผืน แบบผ้าหลบ) มีผ้าสีแดง

ขลิบริมโดยรอบ บางครั้งจะมีผ้าพื้นสีดำเย็บซ้อนติดกัน อีกชั้นหนึ่ง ผ้าชนิดนี้จะใช้สำหรับปูนอนในระหว่างการเดินทาง และสำหรับผู้เฒ่าผู้แก่หรือพระสงฆ์ปูนอนที่วัด “ผ้าแหลบ” นี้เรียกกันเป็นหลายชื่อตามแต่ลักษณะ ขนาดและการใช้สอย เช่นเรียกว่า “ผ้าเต็ม” “ผ้านอน ” ถ้าหากใช้รองนั่งก็มักจะมีขนาดสั้นครึ่งหนึ่งของผ้านอนนี้เรียกว่า “ผ้านั่ง” ใช้เป็นอาสนะของสงฆ์หรือฆราวาส ใช้ปูนั่งในวิหารเวลาฟังเทศน์

4) ผ้าห่ม คือผ้าที่ใช้ห่มให้ความอบอุ่น ซึ่งมีทั้งผ้าที่ใช้ห่มคลุมในเวลาปกติและใช้ห่มในเวลาอน เนื่องจากพิมพ์พื้นเมืองจะมีขนาดหน้าแคบ คือกว้างประมาณ 60 ซม. ดังนั้นผ้าห่มจึงมีลักษณะใช้ผ้า 2 ผืน เย็บพลาะด้านข้างต่อกัน เพื่อให้มีขนาดกว้างประมาณ 120 ซม. ความยาวประมาณ 200 ซม. พอเหมาะแก่การห่มคลุมผ้าห่มของชาวไทลื้อ ที่เป็นเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมก็คือผ้าห่มที่ทอด้วยลายต่าก้าว ผ้าห่มชนิดนี้ถ้าใช้ห่มเวลานอนจะมีผ้าพื้นสีขาวซ้อนอีกชั้นหนึ่ง โดยเย็บเฉพาะส่วนเชิงด้านบนติดกัน ทำให้ผ้ามีความหนา 2 ชั้น ให้ความอบอุ่นมากขึ้นดังภาพที่ 26

ภาพที่26 ผ้าห่ม พบที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ์ อำเภอเชียงคำ และพบที่บ้านแกใหม่ บ้านก้อชาวอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

5) หมอน อุปกรณ์ไว้ใช้สำหรับหนุนศีรษะ มีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผ้าทอสีแดงดำ ยัดนุ่นดังภาพที่ 27

ภาพที่27 หมอน พบที่บ้านแม่แสงดา สมฤทธิ์ อำเภอเชียงคำ และพบที่บ้านแกใหม่ บ้านก้อชาวอำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา

ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

1.4 ภูมิปัญญาการย้อมผ้าของชาวไทลื้อจากการศึกษาและประมวลผลวิธีการย้อมผ้าชาวไทลื้อพบว่า มีวิธีการย้อมสีแบบธรรมชาติมาเป็นเวลานานแล้ว แต่ในปัจจุบันนี้ชาวบ้านที่ทอผ้าไม่ค่อยนิยมทำสีธรรมชาติขึ้นเอง เนื่องจากวิธีการนี้ต้องผ่านขบวนการเดิมที่ยุ่งยากและใช้เวลานาน จึงหันมานิยมใช้สีเคมี ซึ่งมีสีสดใสและหลากหลายมากกว่าเดิม โดยเฉพาะชาวไทลื้อ สีเคมีถูกนำเข้ามาจากประเทศตะวันตกในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 และเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลายแม้แต่ในชนบทที่ห่างไกล ก่อนหน้าที่จะมีการใช้สารเคมีนั้น มีการใช้สีย้อมจากประเทศจีน โดยเฉพาะสีชมพูสด และม่วงสด มาเป็นเวลานาน

ตารางสรุปลวดลายที่เกิดขึ้นจากผ้าชนิดต่างๆ จากการศึกษาลวดลายบนผ้า พบว่า สิ่งที่ปรากฏบนผ้าคือ ลวดลายที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นธรรมชาติซึ่งได้ถ่ายทอดเป็นลวดลายเป็นเครื่องนุ่งห่ม เครื่องใช้สอยในห้องนอนต่างๆ ผู้วิจัยขอสรุปลวดลายที่ปรากฏดังตารางที่ 1

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ลวดลาย	ความหมาย
 <p>ภาพที่28 ลายน้ำไหล ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ</p>	<p>ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ของภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ประกอบด้วย ภูเขา ลำธาร น้ำตก นำมาสู่การหิยบายกลวดลายธรรมชาติอันได้แก่ ลำธารที่มีน้ำไหลประยุกต์เป็นลวดลายบนผ้าทอ (ผ้าซิ่น) ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ ในจังหวัดพะเยา</p>
 <p>ภาพที่29 ลายต้นไม้ ดอกไม้ ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ</p>	<p>ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ ของภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ประกอบด้วย ต้นไม้ ดอกไม้ ป่าไผ่ พืชพรรณนานาชนิดนำมาสู่การหิยบายกลวดลายธรรมชาติอันได้แก่ ต้นไม้และดอกไม้ ประยุกต์เป็นลวดลายบนผ้าเช็ด ผ้าหอบ และสะลิว ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ ในจังหวัดพะเยา</p>
 <p>ภาพที่30 ลายต้นฝ้าย ที่มา :รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ</p>	<p>ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ในจังหวัดพะเยานั้นชาวไทลื้อส่วนใหญ่นิยมปลูกฝ้ายไว้ในบริเวณบ้านทุกหลังคาเรือน นำมาสู่การหิยบายกลวดลายธรรมชาติอันได้แก่ ต้นฝ้ายมาประยุกต์เป็นลวดลายบนผ้าเช็ด ผ้าหอบ ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อในจังหวัดพะเยา</p>

ตารางที่ 1 สรุปลวดลายที่เกิดขึ้นจากผ้าชนิดต่างๆ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

2. ภูมิปัญญาด้านการจักสานผู้วิจัยพบว่า วัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานตั้งแต่อดีตนั้นเป็นไม้ไผ่ที่อยู่มีเป็นจำนวนมาก ตามสภาพภูมิอากาศของจังหวัดพะเยาเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา มีอากาศชื้นและค่อนข้างดี ไม้ไผ่เจริญเติบโตได้ดี ทำให้ชาวบ้านที่ว่างจากการทำเกษตรก็นำไม้ไผ่มาทำเครื่องจักสานเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน และใช้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยได้แบ่งผลิตภัณฑ์จากการจักสานไว้ 2 ประเภทดังนี้

2.1 ภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชาวไทลื้อที่ใช้ในพิธีกรรม ประกอบด้วย ชั้นแก้ว 3 ประการ ซึ่งแสดงสัญลักษณ์ของพระรัตนตรัย พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นภาชนะสานด้วยตอกไม้ไผ่ รูปร่างคล้ายพาน ปากมีลักษณะ กลม สี่เหลี่ยม และสามเหลี่ยม ส่วนปากสานที่บดด้วยตอก เอวสานโปร่ง เชิงกานสานที่บดมีหลายขนาด หน้าที่ไว้สำหรับใส่เครื่องบูชาพระ ได้แก่ ดอกไม้ ธูป เทียนดังภาพที่ 31

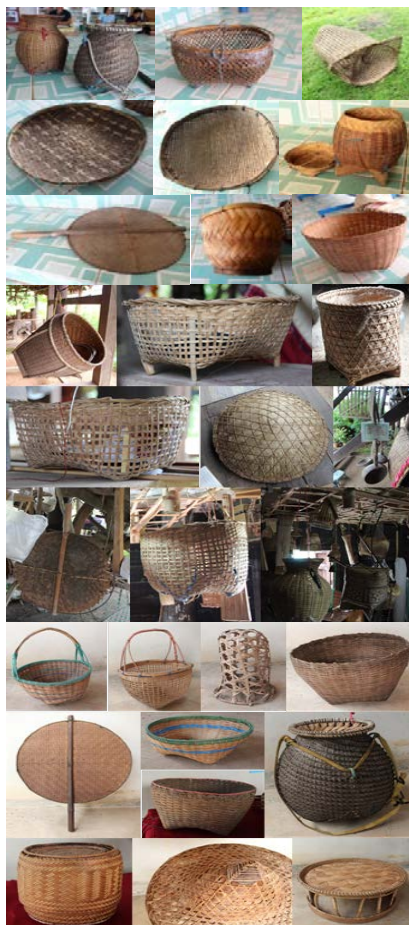
ภาพที่31 ชั้นแก้ว 3 ประการ พบที่วัดท่าฟ้าใต้ อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา
ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

2.2 ภูมิปัญญาการทำผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานของชาวไทลื้อที่ในชีวิตประจำวันและครัวเรือน เครื่องจักสานของชาวไทลื้อที่ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ สุ่มจับปลา สุ่มไก่ ไซตักปลา ตุ่มเอียน(ตุ่มตักปลาไหล) ข้อง สวิงและกระดิงวัวควาย เครื่องจักสานของชาวไทลื้อที่ใช้ในครัวเรือน ได้แก่ กระดง กระจ๋อมวย หมวกจีน ตะกร้า แอ็บ ข้าว มะกั่วกัก ชั้นโตก ฝักมิด กั๊วะเข้า เต่าเสาก่อนและหม้อข้าว พัดวี ครกกระเดื่อง กระปา ไม้ตีข้าว มีดปลายยาว บุงตึบและ โคมยี่เป็ง ภูมิปัญญานี้จะเป็นภูมิปัญญาการทำเครื่องจักสานได้ติดตัวมาจากบรรพบุรุษของชาวไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนา ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ชายไทลื้อหลังว่างงานจากการทำเกษตร จึงได้นำไม้ไผ่ที่เป็นวัสดุในชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมากมาจักสานเป็นเครื่องใช้สอยเพื่อใช้ในครัวเรือน ภูมิปัญญานี้ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การได้เห็นได้เรียนรู้ในชีวิตประจำวันจึงได้ทำสิ่งเหล่านั้นมาจัดทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการและเพื่อการอยู่รอด ดังคำกล่าวที่ว่า เมื่อได้ผลผลิตข้าวเหนียวจะทำอย่างไรให้ข้าวเหนียวสุกและได้

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

รับประทาน และเมื่อได้ผลผลิตแล้วจะเก็บผลผลิตด้วยอะไร นั้นเป็นวิธีการนำไปสู่การสร้างรูปแบบของเครื่องใช้ต่าง ๆ ขึ้นมา เช่น นำกระบอกลายไม้ไผ่มาใส่ข้าวเหนียวแล้วปิ้งไฟ จากกระบอกลายไม้ไผ่ทำให้การรับทานได้น้อยและไม่พอกับจำนวนคน จึงเกิดการพัฒนาจากกระบอกลายไม้ไผ่สู่การทำหวด และมวญเพื่อนึ่งข้าวเหนียวให้รับประทานได้เยอะขึ้น และส่งผลชิ้นการทำเครื่องใช้สอยชนิดอื่น ๆ ด้วย ดังภาพผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่พบในชุมชนและวัดจำนวน 23 ผลิตภัณฑ์ดังภาพที่ 32

ภาพที่32 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่พบในชุมชน
ที่มา : รจนา จันทราสา.(2557). ถ่ายภาพ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมหญ้าแฝกจังหวัดพะเยามีดังนี้

1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปพัฒนาการประวัติศาสตร์ชาวไทลื้อ

สรุปพัฒนาการประวัติศาสตร์ชาวไทลื้อ			
ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ราว 200 ปีก่อน	ราชสำนักเชียงรุ่ง แห่งสิบสองปันนา	ส่งส่วยสาร บรรณาการ	พระเจ้ากรุงจีน
			พระเจ้าอั้งวะ พม่า
			พระเจ้ากรุงศรี อยุธยา.1
ยุคล่าอาณานิคม มหาอำนาจ อังกฤษและฝรั่งเศสยึด เส้นแบ่งแดน	ราชสำนักเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ตกเป็นของจีน		พม่าตกเป็นเมืองขึ้น ของอังกฤษ
			ลาวถูกยึดครองเป็น อินโดจีนของฝรั่งเศส
ยุคปฏิวัติการ เปลี่ยนแปลงของจีน สู่ระบบสังคมนิยม คอมมิวนิสต์ (เหมาเจ๋อตุง)	ราชสำนักเชียงรุ่ง แห่งสิบสองปันนา ถึงกาล ล่มสลาย		มีกษัตริย์สืบราชวงศ์45 รัชกาล
			กษัตริย์ถูกปลดเป็นสามัญชน
			วัดถูกทำลาย
			เจ้าหม่อมคำลือเข้าทำงานให้รัฐบาล ใหม่ขอเงิน
ราชวงศ์ไทลื้อหลายพระองค์เสร็จหนึ่การเปลี่ยนแปลงจากจีน เข้ามาตั้งรกรากที่อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย			

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

ตารางที่ 3 สรุปประวัติศาสตร์ ลักษณะชาติพันธุ์ การอพยพและการตั้งถิ่นฐานชาวไทลื้อ

สรุปประวัติศาสตร์ ลักษณะชาติพันธุ์ การอพยพและการตั้งถิ่นฐานชาวไทลื้อ				
ประวัติศาสตร์	ดินแดนสิบสองปันนาตอนใต้มณฑลยูนนานของจีน	เมืองหลวงของสิบสองปันนาคือเชียงรุ่ง	“ลื้อ” เป็นเมืองหนึ่งในมณฑลยูนนาน	“ลื้อ” มาจากชื่อแม่น้ำหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
ลักษณะชาติพันธุ์	ลักษณะชาติพันธุ์ “ลื้อ”	กลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท	มีภาษาพูดและเขียนของตนเองแต่มีต้นตอมาจากอักษรมอญโบราณ พยัญชนะสระ และวรรณยุกต์อยู่บรรทัดเดียวกัน	
การอพยพ	อพยพมาจากเมืองลื้อหลวง มณฑลยูนนาน จีน			
	ตะวันออกของรัฐฉาน พม่า	ทางภาคเหนือของลาว		
	ตามแนวชายแดนที่ติดต่อกับจีน	ตามนโยบาย “เก็บใส่เข้า เก็บผ้าใส่เมือง”		
	ชุมชนไทลื้อในภาคเหนือ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง	ไทลื้อจังหวัดพะเยา อพยพมาจากจังหวัดน่าน		
การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดพะเยา	อำเภอเชียงคำ เชียงม่วน	ตำบลหย่วน	ตำบลภูซาง	ตำบลเชียงบาน

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

2.วิถีชีวิตวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมของชาวไทลื้อผู้วิจัย
สรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 4 สรุปวิถีชีวิต วัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมชาวไทลื้อ

สรุปวิถีชีวิตวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรมชาวไทลื้อ	
วิถีชีวิต	ทำไร่นา ปลูกฝ้ายที่อยู่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำ
	เมื่อว่างจากงานผู้ชายทำเครื่องจักสาน ผู้หญิงปั่นฝ้าย
	ผู้หญิงให้ความเคารพผู้ชายเพราะเป็นเพศเดียวกับพระ มีคาถา
	การเตรียมฟูกนอนของผู้หญิงเป็นฝ้ายเตรียมและฟูกสามีต้องปูสองชั้น
วัฒนธรรมการกิน อาหารพื้นบ้าน	วัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียว
	การถนอมอาหาร การเตรียมอาหาร
	อาหารตามฤดูกาลและอาหารสำหรับผู้หญิงอยู่ไฟ อาหารตามประเพณี อาหารสำหรับคนชรา อาหารสำหรับเด็กแรกเกิด
การแต่งกาย	มีขนมในการแต่งกายด้วยสีดำและผ้าที่ใช้เป็นผ้าฝ้ายทอมือ
	การแต่งกายของผู้หญิง ใส่เสื้อสีดำ นุ่งผ้าถุงลายน้ำไหล คาดเข็มขัดเงิน สร้อยดอกป๊อบทำด้วยเงิน เก้าอี้มวยหลวม ๆ ปักด้วยปิ่น และ โพกศีรษะด้วยผ้าสีขาว
	การแต่งกายของผู้ชาย ผู้ชายสวมเสื้อขาวแขนยาว สวมทับด้วยเสื้อกั๊กปกคลุมลาย ด้วยเลื่อม สวมกางเกงม่อฮ่อม ขวยาว(เปาโย้ง) โพกหัวด้วยผ้าขาวหรือชมพู สะพายดาบ
การละเล่น	การเล่นจู้จี้จะหลุบการเล่นชี่ก็อปก็แก้ป
	การเล่นชี่โก๊ะเกะการเล่นชายของ
	การเล่นควายชี่ตี การเล่นโคบไข่เต่า
	การเล่นเกาะเอาชายหวีการเล่นสักกะเต๊ะ
	การเล่นบะถบ การเล่นหมะบ้า
งานสถาปัตยกรรม	วัดท่าฟ้าใต้ อ.เชียงม่วน
	วัดแสนเมืองมา อ.เชียงคำ
	วัดหย่วน อ.เชียงคำ
	บ้านไทลื้อ บ้านแม่แสงดา อายุราว 65 ปี อ.เชียงคำ

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

3. ความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 5 สรุปความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน

สรุปความเชื่อ พิธีกรรมและประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีน	
ความเชื่อสัมพันธ์กับกับพุทธศาสนา	
ความเชื่อในอำนาจลี้ลับ	ความเชื่อตามบทบัญญัติของพระคัมภีร์ เช่น เทวดาสอนโลก
	ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์
	ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อที่เกี่ยวกับคนตาย
	ความเชื่อการสืบชะตาบ้าน
	ความเชื่อการสืบชะตาคน
ความเชื่อสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิต	
ความเชื่อที่ถูกเล่าต่อกันมา	ความเชื่อเรื่องบุคคลความเชื่อเกี่ยวกับสภาวัดล้อม
	ความเชื่อเรื่องเพศ ความเชื่อเรื่องสุขภาพ
	ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางความเชื่อเรื่องความฝัน
	ความเชื่อเรื่องเครื่องรางของขลัง
	ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์
ความเชื่อในพิธีกรรม	เรียกขวัญ ส่งเคราะห์ ปูจาเตียน ปูจาข้าวหลีกเคราะห์
ประเพณีพื้นบ้าน	ปักเฮิน คือ การปลูกบ้าน ขึ้นเฮินใหม่ คือ ขึ้นบ้านใหม่
	การเกิด
	การอยู่ช่วงคือ การดูใจก่อนแต่งโดยฝ่ายชายจะมาช่วยฝ่ายหญิงปั่นฝ้าย ตอนกลางคืน เมื่อตกลงปลงใจกันก็จะดัดตะเกียงเป็นสัญญาณว่าหญิงชายจะตกลงแต่งงานกัน
	การแต่งงาน ปีใหม่ การเก็บขวัญข้าว แห่พระอุปคุต สู่ขวัญควาย การแฮกนา การทานข้าวใหม่ คือ การกินข้าวใหม่ ทำบุญสลากภัตและการตาย

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

4. ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 6 สรุปภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ

สรุปภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ	
ภูมิปัญญาที่สัมพันธ์กับพิธีกรรม	
ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า	ผ้าทอที่ใช้ในพิธีกรรมตุง และผ้าทอคัมภีร์
ภูมิปัญญาด้านการจักสานที่ใช้ในพิธีกรรม	ชั้นแก้ว 3 ประการ
ภูมิปัญญาที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน	
ภูมิปัญญาด้านการทอผ้า	ผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย/ลวดลายผ้า
	ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ในท้องถิ่น/ลวดลายผ้า
	ภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้า
ภูมิปัญญาด้านการจักสาน	เครื่องจักสานที่ใช้กับสัตว์
	เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเรือน

อภิปรายผล

การค้นพบอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าแพ่งจังหวัดพะเยา นั้นบ่งบอกความเป็นตัวตนของกลุ่มผ้าแพ่งที่ส่งผ่านในรูปแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าแพ่ง ในมิติ 1. พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และลักษณะชาติพันธุ์ของชาวไทลื้อ 2.วิถีชีวิตของชาวไทลื้อวัฒนธรรมการกินอาหารพื้นบ้าน การแต่งกาย การละเล่น และงานสถาปัตยกรรม3. ความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณีของชาวไทลื้อ 4.ภูมิปัญญาด้านผลิตภัณฑ์ของชาวไทลื้อ ได้เห็นถึงความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของกลุ่มที่แสดงออกโดยการดำเนินชีวิต การเข้าสังคม การประกอบอาชีพ และการสร้างบ้านเรือน ล้วนเป็นการเกิดปรากฏการณ์ที่ยังคงเหลืออยู่ในชุมชนกลุ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าแพ่งจังหวัดพะเยา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม นั้นสอดคล้องกับ(วิรุณ ตั้งเจริญ. 2552: 18) กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นนามธรรม เป็นคุณค่า เป็นวิถีการดำเนินชีวิต อาจทั้งวิถีและการดำรงชีวิต คำว่า วัฒนธรรม มี ธรรมะ ย่อมเป็นไปในทางบวก ทางดีงาม สิ่งเลวร้ายไม่ใช่ วัฒนธรรม เพราะมันเป็นวิถีชีวิต เป็นมรดกอีกทั้งยังสอดคล้องกับ(สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ขุ่ม.2553 : 47-59) ได้ทำการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว นั้นเป็นเสมือนหัวใจของการเชื่อมโยงวัฒนธรรม ความเชื่อ วิถีชีวิต สถานที่ อาชีพ ผู้คนและงานสถาปัตยกรรมเข้าไว้ด้วยกัน คุณค่าด้านประวัติ ความเกี่ยวเนื่องกับบุคคลเหตุการณ์กิจกรรมหรือช่วงเวลาคุณค่าด้านสุนทรียภาพ คือ องค์ประกอบของสถานที่หรือพื้นที่ที่มีทัศนียภาพหรือลักษณะทางกายภาพงดงามสะท้อนรูปแบบที่มีเอกลักษณ์หรือที่โดดเด่นคุณค่าด้านวิชาการได้แก่การเป็นแหล่งข้อมูลที่มีศักยภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับควมหายากคุณภาพการเป็นตัวแทนของความรู้ ช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจประวัติ และความเป็นมา

ทางวัฒนธรรมคุณค่าด้านสังคมคือคุณสมบัติของสถานที่ ที่เป็นศูนย์ รวมทางจิตใจทางสังคมทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดกิจกรรมทางสังคมกลุ่มคนหรือกับชุมชนในท่ามกลาง หรือเชื่อมโยงกับภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับ(แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย. 2548: 17-21) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมชาวบ้าน (ชนบท) คือ ผลผลิตของประชาชนชาวบ้าน ซึ่งอยู่อาศัยตามภูมิภาคต่างๆของประเทศ ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ วัฒนธรรมชาวบ้านนี้มีลักษณะเฉพาะตัว และมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาคทั้งนี้เนื่องจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ต่างกันความแตกต่างนี้มีส่วนที่มองเห็นเป็นรูปธรรม เช่น ลักษณะบ้านเรือน อาหารการกิน ประเพณีการละเล่น ส่วนที่เป็นนามธรรม เช่น ทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ

ข้อเสนอแนะ

อัตลักษณ์วัฒนธรรมที่พบในด้านภูมิปัญญาการทอผ้าและภูมิปัญญาเครื่องจักสานควรมีการต่อยอดการศึกษาตลาดผ้าทอไทลื้อสู่การประยุกต์ใช้ตลาดสายกับเครื่องจักสาน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานได้อีกทางหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม.(2552).แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ 2550 – 2559.กรุงเทพฯ:สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรมกระทรวงฯ.
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 112555-2559 (2555: 39-137)

วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่ม 1

- รุจยา อากาศ และคณะ. (ม.ป.ป.). **ไทลื้อ**. ม.ป.ท.
วิรุณ ตั้งเจริญ.(2552).**วิสัยทัศน์ศิลปวัฒนธรรม**
หนังสือชุด สุจิตฺติ .กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณฤทธิ์ วงศ์ขุ่ม.(2553).**ทุนทางวัฒนธรรม**
เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชน
ท่าคา อำเภอมะนัง จังหวัด
สมุทรสงคราม.วารสารสถาบันวิจัยและ
พัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
,2 (1),47-59.
- แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย.(2548).**วัฒนธรรมใน**
สังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์. (2544). **พลวัตชุมชนไทย**
ในสมัยโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: สถาบัน
ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.